លេខ ២២ ឆ្នាំទី៦ ចេញថ្ងៃទី១៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៥

ខុមហ្វ្រែល COMFREL

ព្រឹត្តិបត្រ ខុមហ្វ្រែល

អ្នកឃ្លាំមើល

NEAK KLOAMMEUL

- គួរធ្វើឱ្យព្រឹទ្ធសភាក្លាយជាស្ថាប័នកំពូលពិតប្រាកដ...............១
- សេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមស្តីពី...៣
- ចំណុចចាប់ផ្តើមមួយហើយត្រូវបន្ត : សេរីភាពប្រជុំ............៤
- មិនអាចគេចវេសជាថ្មី..៦
- ហិរញ្ញវត្ថុសំរាប់វិមជ្ឍការ ឃុំ-សង្កាត់.................................៧
- វេទិកាសង្គមស៊ីវិលស្តីអំពី...៩
- ត្រូវមានគម្រោងផែនការកម្មវិធី និងការគ្រប់គ្រង..............១១
- ដល់ពេលត្រូវអនុវត្ត..១៣
- បញ្ជីប្រទេសតាមលំដាប់...១៥
- កាលប្បវត្តិព្រឹត្តិការណ៍...១៦
- គុណភាពប្រជាធិបតេយ្យ..១៩

អ្នកឃ្លាំមើល : ការផ្សព្វផ្សាយរបស់គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា

KreFI [RBTsPakayCasabn kBIBtR)akd

ថ្មីៗនេះព្រឹត្តការណ៍មួយដែលគួរឱ្យទទួលបាននូវការ គាំទ្រ និងអបអរសាទរពីសាធារណជនទូទៅ គឺការដែលក្រុម គណបក្សនយោបាយមានឆន្ទៈក្នុងការធ្វើឱ្យមានការបោះឆ្នោត ព្រឹទ្ធសភានៅក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ២០០៦។

តាមរយៈសារព័ត៌មានក្នុង ស្រុកមួយចំនួនបានធ្វើការ ដកស្រង់ចុះផ្សាយអំពីការថ្លែងរបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី hn Esn កាលពីថ្ងៃទី២៩ ខែ មករា ២០០៥ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការគ្រោង ឱ្យមានការបោះឆ្នោតជ្រើស តាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភានីតិកាលទី២ នៅឆ្នាំ ២០០៦ ដោយមាន ការពិភាក្សាជាមួយមេដឹកនាំគណបក្ស **ហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច** គឺសម្តេចក្រុមព្រះneratm rNbT ដែលជាដៃគូក្នុង រដ្ឋាភិបាល។

ព័ត៌មាន នេះក៏បានធ្វើឱ្យមានការអបអរសាទរ និងគាំទ្រ យ៉ាង ពេញទំហឹងពីក្រុមសម្ព័ន្ធអង្គការ សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយផងដែរ។ ប៉ុន្តែទន្ទឹមនឹងនេះដែរ កាលពីថ្ងៃទី២៨ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៥កន្លងទៅ ព្រះមហាក្សត្រសម្តេច RBHbrmnaf neratm sIhmnI បានផ្ញើព្រះរាជសារមួយច្បាប់ជូនសម្តេច Ca sIm ប្រធានព្រឹទ្ធសភា ដើម្បីផ្តល់ការយល់ព្រមដល់ការពន្យារពេលអាណត្តិ របស់ព្រឹទ្ធសភានីតិកាលទី១រយៈពេលមួយឆ្នាំជាលើកទី២ទៀត។

គួររំលឹកដែរថា រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាណាចក្រកម្ពុជាកំណត់ ឱ្យការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភា ចាប់ពីនីតិកាលទី២ ត្រូវតែធ្វើឡើងយោងតាមមាត្រា ៩៩ថ្មី វាក្យខណ្ឌ ៣ {SmaCk RBTsPaRtvcattagxH ngRtveRCstagedaykare)aHeqat GskIxH." និងមាត្រា ១០០ ថ្មី:{>>>rÉsmaCkRBTsPa ÉeTotRtv)aneRCstagedaykare)aHeqatGskI.} និង ស្នាតីមាត្រា ១៥៧ ថ្មីនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញដដែល។

ព្រះមហាវីរក្សត្រ ទ្រង់ក៏បានគាំទ្រឱ្យមានការបោះឆ្នោត នេះដែរ [បន្ទាប់ពីព្រះរាជតម្រិះនៅថ្ងៃទី ០៣ មករា ២០០៣ ព្រះ រាជសារចុះថ្ងៃទី ២៥ ឧសភា ២០០៤] : {TIRBHbgCa´ ´RBHkrNasmbBaakmgeTotfa GkneyaÌ)ayCaGkers TIRBHbgCa´ ´RBHkrNa ´[eLgRKgraCsm,t mnEmn RbCaraRseIakCaGkersTIRBHbgCa´ ´RBHkrNa´eT. ehtdecHehy)anCaTIRBHbgCa´ ´RBHkrNa´yl eXjfa RBTsPaRtvEtRbCaraRsCaGkeRCstageLg.}

អង្គការ សមាគមសង្គមស៊ីវិលក៏ធ្លាប់បានជំរុញ និង គាំទ្រឱ្យមានការបោះឆ្នោតសមាជិកព្រឹទ្ធសភា ថែមទាំងបានស្នើ យោបល់យ៉ាងទទូចកន្លងមកឱ្យ *"ពង្រឹងភារកិច្ច និងតួនាទីព្រឹទ្ធ សភាដូចបានចែងស្រាប់ជាមួយនឹងសុពលភាពដែលបន្តអាណត្តិ សមាជិកភាព ដែលបានអនុញ្ញាតតាមច្បាប់រួចមកហើយ"* និងស្នើ ឱ្យ *"រៀបចំនីតិវិធី និងធ្វើការផ្លាស់ប្តូរសមាជិកភាពព្រឹទ្ធសភាដែល ត្រូវបានរដ្ឋសភាជ្រើសតាំងតាមមតិភាគច្រើន ដោយប្រៀប និងធ្វើ ជាសាធារណៈ ហើយជាបន្ទាន់ បន្ទាប់ពីការចាប់ផ្តើមដំណើរការនៃ រដ្ឋសភាអាណត្តិទី៣ និងមុនការបោះឆ្នោត ផ្តល់សេចក្តីទុកចិត្តជូន រាជរដ្ឋាភិបាល។"*

អង្គការជាម្ចាស់ជំនួយកន្លងមក ក៏បានប្រឹងប្រែងផ្តល់ ជំនួយ ជាពិសេសផ្នែកបច្ចេកទេសដល់ស្ថាប័ន ព្រឹទ្ធសភាកន្លងមក ដូចជាប្រទេសអាល្លឺម៉ង់ ប្រទេសបារាំង និងសហគមន៍អឺរ៉ុប ជាដើម ដែលខិតខំកសាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធគតិយុត្តិ ដែលកន្លងមកនេះ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភា មានចំនួន ៣ ប្រភេទរួចទៅហើយ។

ហេតុផលស្ថានភាពនយោបាយ រួមទាំងបញ្ហាថវិកាកន្លង មកមិនមែនជាឧបសគ្គចម្បងដល់ការរៀបចំការបោះឆ្នោតជ្រើស តាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភាឡើយ បើយោងតាមប្រសាសន៍ឯកឧត្តម Ca eCt សមាជិក ព្រឹទ្ធសភាពីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជានៅ ឯសិក្ខាសាលាស្តីពី **ផលប៉ះពាល់នៃការតែងតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធ សភា ថ្ងៃទី ១១ សីហា ២០០៤** *"ដោយគណបក្សនយោបាយធំៗ បានបង្ហាញពីឆន្ទៈចង់ឱ្យបានការបោះឆ្នោតហើយ ការលំបាកគឺបញ្ហា បច្ចេកទេសសុទ្ធសាធ មិនមែនលុយទេ... តែ ៣០ម៉ឺន ឬ យ៉ាងច្រើន កន្លះលានដុល្លារ។"*

តែកន្លងមកពិធីសារនៃកិច្ចព្រមព្រៀងសហប្រតិបត្តិការ រវាងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច ចុះថ្ងៃទី

៣០ មីនា ២០០៤ បានព្រមព្រៀងតែងតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភា សាជាថ្មី ដោយតាមលទ្ធភាពបែងចែកអាសនៈតាមកូតាគណបក្សនយោបាយ ដែលមិនទទួលយកតាមការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងនោះ វាអាចរំលោភលើមាត្រា ១៥៣ថ្មី នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ : {kareser b vesaFnkm̤rdFm̤nBamnGaceF)aneLyka l ebbHBa l d l RbBnRbCaFbetyüesrBhbkS ngrbbraCanymGaRsy edayrdFm̤nBa.}

ក្នុងរយៈពេលនៃការពន្យារនីតិកាលទី១ ចំនួន១ឆ្នាំ ហើយ ១ឆ្នាំទៀត សង្គមស៊ីវិលបានផ្តល់អនុសាសន៍ ចំពោះស្ថាប័នព្រឹទ្ធសភាគួររៀបចំផែនការច្បាស់លាស់ រៀបចំច្បាប់ និងយន្តការសម្រាប់ការបោះឆ្នោតរបស់ខ្លួន ព្រោះក្នុងករណីដែលបញ្ហានេះមិនអាចដោះស្រាយបានគេក៏មិនអាចធ្វើការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំក្រោយនេះបានឡើយ ។

ការសុំពន្យារបន្ត នីតិកាល១ឆ្នាំម្តងៗ ឬធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដើម្បីឱ្យមានការតែងតាំងជាថ្មីទៀតនោះ គឺជាដំណោះស្រាយអធម្មនុញ្ញមិនតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យឈរលើមូលដ្ឋានផលប្រយោជន៍ បក្សនយោបាយ ហើយបង្ហាញឱ្យឃើញពីអសមត្ថភាព និងអប្រសិទ្ធភាពការងាររបស់ស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិកំពូលមួយនេះ ដែលចំណាយថវិកាជាតិចំនួន ៤.៥ លានដុល្លារ អាមេរិច ក្នុង១ឆ្នាំ ហើយនិងការមិនទទួលខុសត្រូវរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំពាក់ព័ន្ធ ដែលមិនបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួន ។

មូលហេតុដែលត្រូវបានលើកឡើងថា មិនអាចមានការពន្យានីតិកាលព្រឹទ្ធសភានីតិកាលទី១តទៅទៀតបាននោះ គឺថាការផ្តួចផ្តើមពន្យារលើកដំបូងដោយព្រឹទ្ធសភាខ្លួនឯងដោយមិនមានសំណើពីព្រះមហាក្សត្រ នៅ ខែមីនា ២០០៤ កន្លងទៅត្រូវបានផ្ទុយនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៣ ម្តងរួចហើយ ។ ពោលគឺមាត្រា១០២ថ្មី វាក្យខណ្ឌ២ចែងថា {kgeB l mansRgam bkgka l ³eTs³BessdéTeTotEd l mnGaceF kare)aHeqatekt RBTsPaGacRbkasbnntka l rbsxnmy dg)an1qa tamseNrbsRBHmhakSRt .} មួយវិញទៀតមាត្រាដដែល នៅវាក្យខណ្ឌ ៤ ក៏បានចែងដែរថា *"ក្នុងកាលៈទេសៈដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ព្រឹទ្ធសភាប្រជុំរាល់ថ្ងៃជាប់ជាប្រចាំ ។..."* ប៉ុន្តែជាក់ស្តែង ព្រឹទ្ធសភាបានជួបប្រជុំត្រឹម តែ ២ ទៅ ៣ ដងប៉ុណ្ណោះ ចាប់តាំងពីការបង្កើតរាជរដ្ឋាភិបាល អាណត្តិទី៣ នៅខែកក្កដា ២០០៤ មក ។

កន្លងមកដែរមានមតិមួយបានលើកឡើងថា មានជម្រើសមួយគឺ{enAeB l Ed l ehdarcnasmnKtytenAxH xat [គេមិនគួរចេះតែបន្តអាណត្តិមួយឆ្នាំហើយ១ឆ្នាំទៀត ឡើយ] KkargarRBTsPaKrRtvpak edayRKanEteFvesaFnkm̤rd Fm̤nBadakmaRtasRmabsabnRBTsPaenAeRkamGanPaB GnvtrbsrdFm̤nBaqa1993 Ed l mnTanmanRBTsPa. eF decH KCakarBürkargarRBTsPasn.} ជម្រើសមួយទៀតគឺគេអាចបន្ថែមអន្តប្បញ្ញត្តិនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដើម្បីដាក់ព្យួរអង្គបោះឆ្នោតណាដែលមិនទាន់អាចមានលទ្ធភាពរៀបចំបាននូវការបោះឆ្នោតសម្រាប់នីតិកាលទី២នេះ ហើយរៀបចំការបោះឆ្នោតតែអង្គណាដែលអាចធ្វើទៅបាន ។

ទោះបីយ៉ាងណាមកដល់ពេលនេះនៅតែមានមតិជាច្រើនមានការមិនទាន់ជឿទុកចិត្តទាំងស្រុងថា អ្នកដឹកនាំនយោបាយខ្មែរអាចធ្វើទៅបានតាមអ្វីដែលពួកគេបាននិយាយនៅពេលនេះដែរ ឬទេ ឬមួយគ្រាន់តែជាសម្តីនយោបាយដែល តែងតែមិនសូវពិតព្រោះប្រការនេះមានអ្នកចំណេញនិងអ្នកខាត ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សង្គមស៊ីវិលអង្គការសមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រៀមខ្លួនចូលរួមពិភាក្សាផ្តល់យោបល់លើការរៀបចំបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភា នីតិកាលទី២ ក្នុងគោលដៅរក្សានិរន្តភាពប្រសិទ្ធភាពរបស់ស្ថាប័នព្រឹទ្ធសភា ។

esckEfgkarNrm

sBI

kare)aHeqateRCIstagsmaCkRBTsPa

សម្ព័ន្ធអង្គការសង្គមស៊ីវិលរួមមាន : គណៈកម្មាធិការខុមហ្វ្រែល គណៈកម្មាធិការនិកហ្វិច ក្រុមប្រឹក្សាយុវជនកម្ពុជា អង្គការស្តារកម្ពុជា ក្រុមអ្នកច្បាប់ការពារសិទ្ធិកម្ពុជា មជ្ឈមណ្ឌលអប់រំច្បាប់សំរាប់សហគមន៍ វិទ្យាស្ថានខ្មែរដើម្បីលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ សមាគមការពារសិទ្ធិមនុស្សខ្មែរកម្ពុជាក្រោម សមាគមយុវជនខ្មែរ កម្មវិធីតស៊ូមតិ និងគោលនយោបាយនៃអង្គការផេកកម្ពុជា សូមសំដែងនូវការអបអរសាទរដល់គណបក្សនយោបាយទាំងបី ដែលមានឆន្ទៈឯកភាពគ្នាក្នុងការរៀបចំការបោះឆ្នោត សមាជិក សមាជិកាព្រឹទ្ធសភា អាណត្តិទី ២ នាឆ្នាំ២០០៦។

អង្គការសង្គមស៊ីវិលមានសេចក្តីរីករាយចូលរួមសហការក្នុងការរៀបចំតាក់តែងច្បាប់ ក៏ដូចជាចូលរួមក្នុងការផ្តល់នូវគំនិតយោបល់ផ្សេងៗ ដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាឱ្យដំណើរការរៀបចំការបោះឆ្នោតព្រឹទ្ធសភានេះ កាន់តែមានលក្ខណៈល្អប្រសើរ និងមានការចូលរួមជាអតិបរមាពីប្រជាពលរដ្ឋ។

ឆ្លៀតក្នុងឱកាសនេះដែរ Ggkar smaKmmnEmnrdaP)al សូមស្នើយោបល់មួយចំនួនជូនស្ថាប័ន RBTsPa ដែលបានពន្យារអាណត្តិជាលើកទី២ raCrdaP)al ngKNbkSneya)ay ដែលមានអាសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភាអាណត្តិទីបី ដូចខាងក្រោម :

គប្បីចាប់ផ្តើមរៀបចំច្បាប់ បទបញ្ជានីតិវិធី នៃការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភា នៅឆ្នាំ២០០៥នេះ ឱ្យបានចប់សព្វគ្រប់។

កែលំអពង្រឹងភារកិច្ច និងតួនាទីព្រឹទ្ធសភាដូចមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ បទបញ្ជាផ្ទៃក្នុង និងលិខិតបទដ្ឋានផ្សេងៗរបស់ព្រឹទ្ធសភា ។

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ០៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៥

cNccabepmmyehyRtvbn ³ esrIPaBRbC ngdEgk,ntamTIsaFarN³

ចំណុចចាប់ផ្តើមនៃការគាំទ្រសេរីភាពប្រជុំ និងដង្ហែក្បួនតាមទីសាធារណៈពីសំណាក់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច មិនមែនមានន័យត្រឹមតែការគាំទ្រនៅអំឡុងពេលនៃការប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ជាមួយម្ចាស់ជំនួយ ឬក៏ដោយសារតែមនោសញ្ចេតនារបស់អាជ្ញាធរចំពោះក្រុមនេះ ឬក្រុមពិសេសណាមួយនោះឡើយ ។

ប្រជាពលរដ្ឋសង្ឃឹមថា រាជរដ្ឋាភិបាលនឹងគាំទ្រ និងការពារសិទ្ធិសេរីភាពប្រជុំនិងដង្ហែក្បួនតាមទីសាធារណៈនេះជាបន្តទៀត ឈរលើសុឆន្ទៈគោរពរដ្ឋធម្មនុញ្ញកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ និងផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់របស់ប្រជាពលរដ្ឋដោយមិនត្រឹមតែបានគាំទ្រនិងការពារនៅអំឡុងនៃការប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ដើម្បីអួតប្រាប់ម្ចាស់ជំនួយ ដូចមានពាក្យចោទប្រកាន់មួយចំនួននោះឡើយ ។

នៅ ៤ ថ្ងៃមុនការប្រារព្ធទិវាសិទ្ធិមនុស្សជាអន្តរជាតិ ១០ ធ្នូ នៅឆ្នាំនេះ គេសង្កេតឃើញទង្វើដ៏គួរឱ្យកត់សម្គាល់មួយដែលអង្គការ-សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួន ជាមួយនឹងសមាជិកចំនួន ៣០០នាក់ ត្រូវបានគាំទ្រដោយអាជ្ញាធរក្រុងភ្នំពេញ ឱ្យធ្វើ**ការដើរដង្ហែក្បួន ដោយសន្តិវិធីដើម្បីសម្តែងនូវសេរីភាពនៃការចូលរួមប្រជុំ និងបញ្ចេញមតិ** ហើយដើម្បីផ្ញើសារជាអនុសាសន៍សំខាន់ៗ ជូនចំពោះរាជរដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់លើកទី៧ ។

គួររំលឹកដែរថា សេរីភាពនេះត្រូវបានកាត់បន្ថយ និងរារាំងកន្លងមក ដោយអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច បន្ទាប់ពីព្រឹត្តិការណ៍កុបកម្មប្រឆាំងស្ថានទូត និងផលប្រយោជន៍ថៃ នៅខែមករា ២០០៣ ។

ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញបានធ្វើការបកស្រាយ និងផ្តល់ធម្មនុញ្ញភាពពេញលេញដល់ច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្មឆ្នាំ១៩៩១ ដែលត្រូវបានគេមើលឃើញថា ជាឧបករណ៍កាត់បន្ថយសិទ្ធិសេរីភាពបញ្ចេញមតិតាមរយៈការធ្វើបាតុកម្មសន្តិវិធីដ៏សំខាន់របស់ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅ ។ ការបកស្រាយហាក់ដូចជាមិនមានភាពច្បាស់លាស់ បើពិនិត្យទៅលើស្មារតីរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែងនៃច្បាប់ដែលមានស្រាប់ ។

មាត្រា ៣៧ នៃរដ្ឋ ធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ១៩៩៣ ចែងថា *"សិទ្ធិធ្វើកូដកម្ម និងធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីត្រូវយកមកអនុវត្តនៅក្នុងក្របខណ្ឌនៃច្បាប់"* និង មាត្រា ៤១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញបានចែងថា *"ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិរបស់ខ្លួន សេរីភាពខាងសារពត៌មានសេរីភាព ខាងការបោះពុម្ពផ្សាយ សេរីភាពខាងការប្រជុំ"* ព្រមទាំងមាត្រា១៩ និង២១ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តី

ពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយដែលជាការពិតមាត្រាទាំងនេះ ការពារ និងលើកស្ទួយសេរីភាពជាមូលដ្ឋានមួយនេះដល់ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅជាអាទិភាព។ ប៉ុន្តែ មាត្រាច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម ឆ្នាំ ១៩៩១ (មាត្រា ៣ វាក្យខណ្ឌ២ : *"បើអាជ្ញាធរសាមីយល់ឃើញថា បាតុកម្មមានលក្ខណៈ ដែលអាចនាំឱ្យកើតមានចលាចលនោះអាជ្ញាធរសាមីអាចហាមឃាត់បាតុកម្មដោយចេញសេចក្តីសំរេច..."*) បែរជាផ្តល់អំណាចជាអាទិភាពដល់ការសម្រេចរបស់អាជ្ញាធរសាធារណៈច្រើនទៅវិញ ដែលពេលខ្លះការសម្រេចចិត្តនេះរំលោភលើសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ពីព្រោះថាអាជ្ញាធរសម្រេចថាមិនឱ្យធ្វើបាតុកម្ម ដោយមិនបានពន្យល់មូលហេតុច្បាស់លាស់។

មានការវាយតម្លៃថា សេរីភាពនេះជួបប្រទះការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរពីសំណាក់អាជ្ញាធរ ដែលមានអំណាចគាំទ្រ ឬមិនគាំទ្រ ជាក់ស្តែងគណៈកម្មការប្រព្រឹត្តិកម្មនៃអង្គការ-សមាគមសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (CHRAC) បានរាយការណ៍ករណីរំលោភអំពីសំណាក់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច មានដូចជាអាជ្ញាធរក្រុងភ្នំពេញ និងកងកម្លាំងប៉ូលីស ទៅលើសិទ្ធិសេរីភាពជួបប្រជុំ និងធ្វើបាតុកម្មចំនួន ៣៥ករណី ដែលរៀបចំឡើងដោយ អង្គការ-សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលកម្មកររោងចក្រកាត់ដេរ សំលៀកបំពាក់ គណបក្សប្រឆាំង និស្សិត អាជីវករ ឬសូម្បីតែព្រះសង្ឃ ចាប់ពីខែកុម្ភៈ ២០០៣ រហូតដល់ ខែតុលា ២០០៤ ។

គេសង្កេតឃើញថា ប្រធានបទដែលបានលើកឡើង នៅក្នុងការប្រមូលផ្តុំទាំងនោះ ភាគច្រើនពាក់ពន្ធ័ នឹងជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ក៏ដូចជាដើម្បីផលប្រយោជន៏សហគមន៏របស់ពួកគេរៀងខ្លួន ហើយនៅមុនការប្រជុំម្ចាស់ជំនួយខាងលើនេះ អង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ (**Human Rights Watch**) បានរិះគន់ថា *អាជ្ញាធរកម្ពុជាបន្តហាមឃាត់ការធ្វើបាតុកម្មភាគច្រើន* ។

ជាពិសេសដោយលើកឡើងពីបញ្ហារបស់ប្រជាពលរដ្ឋនៅតាមមូលដ្ឋាន អង្គការនេះឱ្យដឹងថា *អ្នកភូមិជាច្រើនកាន់តែគ្មានលទ្ធភាពសម្តែងមតិ និងការព្រួយបារម្ភរបស់ខ្លួនដោយសារតែនយោបាយរដ្ឋាភិបាលរឹតបន្តឹងសេរីភាពជួបប្រជុំ* ។ នៅមានករណីជាច្រើនទៀតស្តីពីឧបសគ្គក្នុងការជួបប្រជុំ និងករណីបង្រ្កាបបាតុកម្មដោយអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចកន្លងមក ដែលរាយការណ៍ដោយគណៈកម្មការប្រព្រឹត្តិកម្មនៃអង្គការសមាគមសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ។

ជាការពិត ការធ្វើបាតុកម្មជាសាធារណៈដែលជាទូទៅត្រូវបានមើលឃើញថាមានភាពប្រថុយប្រថាន ប៉ុន្តែការសម្តែងមតិជាសាធារណៈនេះជាមធ្យោបាយតែមួយគត់ដើម្បីបង្ហាញពីតម្រូវការចាំបាច់ និងការជួបប្រទះការលំបាកធ្ងន់ធ្ងរ។

ម្យ៉ាងទៀត ប្រជាពលរដ្ឋក៏មិនមានមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់ និងមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការសម្តែងមតិរបស់ខ្លួនតាមរយៈប្រពន្ធ័ផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋ និងឯកជនមួយចំនួន ឬតាមរយៈអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចផងដែរ ឬការជួបទំនាក់ទំនងជាមួយតំណាងរាស្ត្រ នៅពេលដែលស្ថាប័នសភាជាតំណាងប្រជាពលរដ្ឋគ្មានយន្តការដោះស្រាយបញ្ហាប្រជាពលរដ្ឋដោយផ្ទាល់ ហើយស្ថាប័នតុលាការមិនមានការទុកចិត្តពីសំណាក់ប្រជាពលរដ្ឋ ។ បន្ថែមពីលើស្ថានភាពជាទូទៅ ដូចនេះអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចមិនមានភាពរហ័សរហួនក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហារបស់ប្រជាពលរដ្ឋ បើករណីបញ្ហារំលោភទាំងឡាយណា មានទាក់ទិននឹងអ្នកមានអំណាច។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អង្គការ-សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលសូមស្វាគមន៏ និងសម្តែងអំណរគុណចំពោះរដ្ឋាភិបាល ដែលបានចាប់ផ្តើមគាំទ្រ និងបានការពារសណ្តាប់ធ្នាប់ការដង្ហែក្បួន ដើម្បីជម្រុញសេរីភាពចូលរួមប្រជុំ និងបញ្ចេញមតិនៅថ្ងៃទី៦ធ្នូថ្មីៗនេះ ហើយសង្ឃឹមថា ទង្វើដ៏ប្រពៃដូច្នេះនឹងមិនត្រឹមតែប្រកាន់យកពីសំណាក់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច នៅឱកាសនៃកិច្ចប្រជុំម្ចាស់ជំនួយប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងនឹងអនុវត្តជាបន្ត ដើម្បីជម្រុញអភិក្រមប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា តាមការសន្យាជាទូទៅរបស់រដ្ឋាភិបាល ។

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលមានកម្មវិធីនយោបាយ ៧៣ចំណុច ជាមួយនឹងយុទ្ធសាស្រ្តចតុកោណ ដែលជាផែនការសម្រាប់សកម្មភាពរបស់ខ្លួននៅអាណត្តិនីតិកាលទី៣នេះ បានធ្វើការសន្យាពីរដងធំៗរួចមកហើយ នៅចំពោះមុខរដ្ឋសភា ដើម្បីទទួលបានការគាំទ្រ និងបានប្រកាសជាឧឡារិកចំពោះមុខប្រជាពលរដ្ឋជាម្ចាស់ឆ្នោតកន្លងមក។ ពេលនេះ រដ្ឋាភិបាលនឹងយកកម្មវិធីនយោបាយខាងលើនេះទៅសន្យាជាមួយម្ចាស់ជំនួយផងដែរ នៅក្នុង**កិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់** ដែលនឹងមកដល់នៅថ្ងៃទី ៦-៧ ខែធ្នូ ២០០៤ ខាងមុខនេះរវាងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងម្ចាស់ជំនួយ។ រដ្ឋាភិបាលនឹងធ្វើការបង្ហាញការពារនៅចំពោះមុខម្ចាស់ជំនួយ ដើម្បីសុំ និងទទួលបានជំនួយជាបន្តទៀត បន្ទាប់ពីបានខកខានកាលពីឆ្នាំកន្លងទៅ។

ប៉ុន្តែ នៅក្នុងស្ថានភាពមុនការប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់នាពេលនេះ គេសង្កេតឃើញមានរបាយការណ៍ ការវាយតម្លៃ និង យោបល់នានានៃអ្នកពាក់ពន្ធ័មានលក្ខណៈអវិជ្ជមាន ជាពិសេសរបាយការណ៍ចេញពីម្ចាស់ជំនួយធំៗមួយចំនួនតែម្តងទៅលើសកម្មភាពការងាររបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាតួយ៉ាងដូចជា របាយការណ៍ *"កម្ពុជានៅលើផ្លូវបំបែក"* ដោយធនាគារពិភពលោកនិងមូលនិធិរូបិយវត្ថុអន្តរជាតិរបាយការណ៍ *"វាយតម្លៃអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា"* ដោយ **USAID** ដោយរាយការណ៍ពីkar)atbgfvkaCatRbcaqamanrhtB 300 eTA 500 l and l arGaemrceTAe l GeBBkr l y ។ របាយការណ៍ *"សម្បទានដីធ្លីសម្រាប់គោលបំណងសេដ្ឋកិច្ចនៅប្រទេសកម្ពុជា"* ចេញពីទិដ្ឋភាពសិទ្ធិមនុស្ស ដោយតំណាងពិសេសរបស់លោកអគ្គលេខាធិការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា ដែលបានសន្និដ្ឋានថា {eKa l neya)aydF KeFxs edaymnRtmEt mn)ankatbnyPaBRkRkenAkmCa bEnEfmTagbnbnyk FnFanFmCat>>>} និង របាយការណ៍ស្តីពីធុរកិច្ចផ្នែកឯកជនចេញផ្សាយដោយធនាគារពិភពលោកនិង **MPDF** ដោយបញ្ជាក់ថា FrkcPaKeRcne l s l benAkmCa BakBnngGeBBk r l yedm,mandeNrkar ជាដើម ។

របាយការណ៍ខាងលើនេះជារួមបង្ហាញថា សកម្មភាពរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកន្លងមក មិនមានភាពគាប់ប្រសើរឡើយពោលគឺ ទទួលបរាជ័យក្នុងការបំពេញកិច្ចសន្យាជាមួយប្រជាជាតិ និងជាមួយម្ចាស់ជំនួយពីរយៈកាលកន្លងមក ។ ប៉ុន្តែទន្ទឹមនឹងនេះស្ថានភាពនេះក៏បង្ហាញដែរថា នៅមានការងារភារកិច្ចជាបញ្ហាប្រឈមជាច្រើនសម្រាប់រាជរដ្ឋាភិបាលនេះ ដើម្បីសម្រេចឱ្យបានតាមផ្លូវបំបែកថ្មីមួយពីផ្លូវកន្លងមក ឬបន្តធ្វើដំណើរលើផ្លូវដដែលចំពោះវិស័យសកម្មភាពត្រឹមត្រូវមួយចំនួនដោយគ្រាន់តែធ្វើដំណើរជាមួយនឹងជំហានលឿនជាងមុន។

មិនត្រឹមតែនៅខណៈពេលនេះឡើយ ដែលសង្គមស៊ីវិល ក៏ដូចជាប្រជាពលរដ្ឋជាច្រើនសម្តែងនូវការព្រួយបារម្ភ និងការខកចិត្តជារឿយៗចំពោះការបំពេញតាមការសន្យារបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានៅក្រោយការបោះឆ្នោត និងនៅក្នុងអាណត្តិការងាររបស់រដ្ឋាភិបាល ។ ដូច្នេះដោយឡែក នៅពេលនេះ អង្គការ-សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាសង្គមស៊ីវិល បានបង្កើតជា *"វេទិកាសង្គមស៊ីវិលស្តីអំពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍ចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់"* ដែលធ្វើការជួបប្រជុំដ៏ធំ ក្នុងចំណោមអង្គការ-សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទាំងខ្មែរ និងបរទេសមកពីគ្រប់ខេត្ត-ក្រុង ដើម្បីទាក់ទាញចំណាប់អារម្មណ៍របស់សហគមន៍ម្ចាស់ជំនួយ និងរាជរដ្ឋាភិបាលទៅលើបញ្ហាជាអាទិភាព និងអនុសាសន៍ដែលសង្គមស៊ីវិលលើកឡើង ជាពិសេសនៅខណៈនេះតែម្តងដែលសង្គមស៊ីវិលទាមទារឱ្យ *"រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយត្រូវតែប្រែក្លាយពាក្យសន្យា ទៅជាសកមភាពជាក់ស្តែង"* ។ នៅក្នុងនោះ អនុសាសន៍ជាចំណុចអាទិភាពមួយចំនួនត្រូវបានលើកឡើង ដូចជា

ជោគជ័យប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាឡើយ ។ ជាក់ស្តែងនៅតាមវេទិកាសាធារណៈតាមមូលដ្ឋាន កម្មវិធីសម្លេងស៊ីវិល និងកម្មវិធីចូលរួមដោយប្រជាពលរដ្ឋផ្សេងៗទៀត ប្រជាពលរដ្ឋបានសម្តែងនូវការព្រួយបារម្ភការខឹងសម្បារ និងចោទសួរជារឿយៗថា {etrdaP)a I ngmanvFan karyagNaCadeNaHRsayceBaHbN I breTsTag enH?} {ehtG)anCardmankar)atbgkarRbm I cN I eRcnemH?} {eteFyagNaeTb I yCny)anCaRbeyaCn d I édRbCaB I rdBtR)akd?} {sNmBrd I fakdknardaP)a I eyg[mankarQcabpgk gkareTAsCny sTaneKmg2››› eygeTAseKTagRbCaraRsTagrdaP)a I ››› eygCamnsSdceKEdr ehtG)anCaeygeTAseK? s[rdaP)a I manqn3EkTRmgBtR)akdkmanEtenAe I Rkdas.}

រដ្ឋាភិបាលមិនគួរយល់ថា ការកើនឡើងនូវចំនួនបរិមាណជំនួយជារៀងរាល់ឆ្នាំជារឿយៗនោះជាសន្ទស្សន៍នៃការរីកចម្រើនរបស់ខ្លួននោះឡើយ ព្រោះតាមរយៈការប្រកាសរបស់រដ្ឋាភិបាលដោយខ្លួនឯង និងរបាយការណ៍ជាច្រើន បង្ហាញថា កម្ពុជានៅជួបប្រទះបញ្ហាជាច្រើនដែលនៅសេសសល់ពីអាណត្តិកន្លងមក និងបញ្ហាថ្មីៗទៀត។ ជំនួយចំពោះប្រទេសកម្ពុជាពីកិច្ចប្រជុំដូចនេះជាជំនួយលក្ខណៈមនុស្សធម៌ ដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជាតាមចលនាមួយនៃការជំរុញលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យតែប៉ុណ្ណោះ ។

ទាំងអស់គ្នាសង្ឃឹមថា ម្ចាស់ជំនួយនឹងធ្វើការពិចារណាដោយម៉ត់ចត់ផ្តល់ជំនួយទាន់ពេលវេលា ហើយមានវិធានការមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការផ្តល់ជំនួយ ដើម្បីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចាត់វិធានការសម្រេចយុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណ កម្មវិធីនយោបាយ (៧៣ចំណុច) និងអនុសាសន៍របស់សង្គមស៊ីវិលផងដែរ។

សង្គមស៊ីវិល ក៏ដូចជាប្រជាពលរដ្ឋទូទាំងប្រទេសសង្ឃឹមថា រដ្ឋាភិបាលនឹងផ្លាស់ប្តូរឥរិយាបថ ដោយមិនព្រងើយកន្តើយ និងមិនគេចវេសការសន្យារបស់ខ្លួនជាច្រើនលើកច្រើនគ្រា ដែលបានធ្វើនៅចំពោះមុខប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា ចំពោះសហគមន៍ជាតិ និងអន្តរជាតិ ដោយធ្វើយ៉ាងណាជម្រុញធានានិងសម្រេចឱ្យបានការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសឱ្យមានកំណើនសេដ្ឋកិច្ចនិងតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព និងនិរន្តរភាព។

6 5 # 6

ហិរញ្ញវត្ថុសំរាប់វិមជ្ឈការឃុំ-សង្កាត់ មិនគ្រប់គ្រាន់ ហើយយឺតយ៉ាវ

{vmCÄkarngmnserceT RbsnebRkmRbkSaXmn)anTT I GNacmxgarnana mnmanFnFanrd)a I ng hrBavtRKbRKan››› ehyedm,RbtbtmxgarrbsxnvaCa karsxanNasEd I RkmRbkSaX sgatxnÉgRtvman smtPaBbegt ng eRbR)asFnFanhrBavt dcCakarTT I edaypa I nvcN I Bn cN I mnEmnBn kéresvakm epSg2›››.}

វិមជ្ឈការហិរញ្ញវត្ថុឃុំ-សង្កាត់មិនទាន់អនុវត្តបាននៅឡើយ បើយើងពិនិត្យមើលទិដ្ឋភាពសំខាន់ៗ ដូចជាមូលនិធិ ថវិកាជាតិ (វិភាជន៍) ជួយឃុំ សង្កាត់ ច្បាប់ស្តីពីប្រភពចំណូលរបស់ឃុំ-សង្កាត់ ជាដើម ។

m I nFfvkaX-sgatqa2005 ngTT I)annv kar]btmBfvkardRbmaN 58 Ban I anero I [១៤,៥លានដុល្លាអាមេរិច] គិតជាភាគរយស្មើនឹង ១,៨២% នៃថវិកាជាតិសរុបសំរាប់ឆ្នាំ២០០៥នេះ ។ តាមបរិមាណនេះ ឃើញថាមានកំណើនតិចតួច ឬស្ទើរតែមិនគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការងាររដ្ឋបាលឃុំ-សង្កាត់ផង ដោយមិនទាន់គិតអំពីតម្រូវការ ការអភិវឌ្ឍនានានៅឃុំ-សង្កាត់។ ជាមធ្យមឃុំ-សង្កាត់នីមួយៗទទួលបានត្រឹមតែ ៨៩៤៥ ដុល្លាអាមេរិច សំរាប់ឆ្នាំ ២០០៥ នេះប៉ុណ្ណោះ បើទោះបីមានការកើនឡើងចំនួន១៦% នូវ

ប្រាក់វិភាជន៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ថវិកាជាតិឱ្យដល់ឃុំ-សង្កាត់ ។ ប្រាក់វិភាជន៍ឆ្នាំ២០០៥ នេះក៏មានប្រមាណជា២,៥២% នៃចំណូលចរន្តថវិការដ្ឋផងដែរ ហើយចំនួនភាគរយតំណាងនេះនឹងបន្តកើនឡើងដល់ ២,៥៤% និង ២,៥៦% នៅឆ្នាំ ២០០៦ និង ២០០៧ ជាបន្តបន្ទាប់ តាមការសន្យាកន្លងមករបស់រដ្ឋាភិបាល ។

ជំនាញការធនាគារពិភពលោកបានលើកឡើងថា យ៉ាងហោចណាស់វិភាជន៍ថវិកាជាតិនេះគួរត្រូវបែងចែកដល់ឃុំ-សង្កាត់ជាមធ្យមយ៉ាងហោចចំនួន២០.០០០ដុល្លារអាមេរិច ។ បើសិនយើងពិនិត្យមើលទៅឃើញថា រដ្ឋាភិបាលបានកំពុងបែងចែកថវិកាមិនចំទិសដៅសំរាប់ផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ដល់ការងារវិមជ្ឈការ ដោយថវិកាជាច្រើនលើសលប់ត្រូវបានដាក់ចូលខ្ទង់ថវិកានៃការងារក្រសួងជាច្រើនសំរាប់ការងារប្រហាក់ប្រហែលគ្នា និងស្ថាប័នមិនមានប្រសិទ្ធភាព ការងារដូចជាព្រឹទ្ធសភាជាដើម ។

កន្លងមកតាមការសង្កេតរបស់អ្នកសង្កេតការណ៍របស់ខុមហ្វ្រែលនៅតាមមូលដ្ឋាន (**local watchdog**) ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់បានរកឃើញស្របជាមួយរបាយការណ៍នានាដែលបង្ហាញថា នៅមានការលំបាកចម្បង៧ដែលជាបញ្ហាជាទូទៅ ចំពោះវិមជ្ឈការហិរញ្ញវត្ថុ ដូចជា ភាពយឺតយ៉ាវក្នុងការផ្តល់មូលនិធិរបស់រដ្ឋាភិបាលទៅដល់ឃុំ-សង្កាត់ ដែលជាមធ្យមមានរយៈពេល៤ ខែ ។

{r)aykarNsBkarGnvtneya)ayvmCÄkarqa 2003 ngTsedAParkcqa 2004} របស់គណៈកម្មាធិការជាតិគាំទ្រឃុំ-សង្កាត់ឱ្យដឹងថា ជាក់ស្តែងរហូតមកដល់ឆ្នាំ២០០៤ សាច់ប្រាក់ដែលមិនទាន់បានធ្វើការផ្ទេរ សំរាប់មូលនិធិឃុំ-សង្កាត់ឆ្នាំ២០០៣ មានចំនួន៩.២៨១ លានរៀល ស្មើនឹង ២១,៦% នៃវិភាជន៍ថវិកា ជាតិសរុបសំរាប់ឃុំ-សង្កាត់ប្រចាំឆ្នាំ ។ នៅក្នុងបរិមាណមូលនិធិត្រូវផ្ទេរដែលយឺតយ៉ាវខាងលើនេះ ៧០%ភាគរយគឺជាមូលនិធិសំរាប់ផ្នែកអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋាន។ ដូចគ្នាដែរ វិភាជន៍នៅឆ្នាំ២០០៤ ក៏មានភាពយឺតយ៉ាវផងដែរ គិតត្រឹមខែធ្នូនេះ។ ដូច្នេះភាពយឺតយ៉ាវនេះបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់នូវទំនាក់ទំនងនាំទៅដល់ភាពយឺតយ៉ាវដល់ការអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋានជាទូទៅ ។ ជាបន្ទាន់ ការជំរុញឱ្យមានការប្រើប្រាស់គណនីរបស់ធនាគារពាណិជ្ជកម្មសំរាប់ឃុំ-សង្កាត់គួរតែត្រូវសាកល្បង និងប្រើប្រាស់ ជាជាងការបន្តប្រើប្រាស់គណនីរតនាគារខេត្តដែលមានបញ្ហា និងអសកម្មក្នុងការផ្ទេរមូលនិធិឃុំ-សង្កាត់នេះ ។

មានការយឺតយ៉ាវក្នុងការអនុម័តគោលនយោបាយច្បាប់ និងនីតិវិធីសំរាប់ផ្តល់លទ្ធភាពប្រមូលចំណូលដោយផ្ទាល់ខ្លួនដល់ឃុំ-សង្កាត់តាំងពីការបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ដើមឆ្នាំ២០០២មកម្ល៉េះ ។ លទ្ធភាពដោះស្រាយបញ្ហានេះពិតជាអាចប្រព្រឹត្តទៅបានតាមរយៈការអនុញ្ញាតឱ្យឃុំ-សង្កាត់ប្រមូលចំណូលសំរាប់គណនីខ្លួនឯងផ្ទាល់នេះឯង ដោយបង្កើត ***"ច្បាប់ស្តីពីប្រភពចំណូលរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់"*** ឱ្យបានឆាប់រហ័សទន្ទឹមនឹងមាត្រា ៧៤ វាក្យខណ្ឌ៤ នៃច្បាប់ ស្តីពីការគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលឃុំ-សង្កាត់ ។ ច្បាប់នោះត្រូវកំណត់ប្រភេទក៏រិត និងរបៀបរបបនៃការប្រមូលចំណូលសារពើពន្ធ ចំណូលមិនមែនសារពើពន្ធ និងកំរៃសេវាផ្សេងៗរបស់ឃុំ-សង្កាត់ ដោយធ្វើការកំណត់អត្រាចំណូលច្បាស់លាស់ សម្រាប់ខ្ទង់ឃុំ-សង្កាត់ផ្ទាល់ ។ បញ្ហានៃការមិនទុកចិត្តដល់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់នោះ គេអាចជំរុញឱ្យបង្កើត "ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលមូលនិធិឃុំ-សង្កាត់ " ដែលអាចជាយន្តការដើម្បីធានាតម្លាភាព និងប្រពន្ធ័ត្រួតពិនិត្យពីថ្នាក់រដ្ឋបាលកណ្តាល និងមានការចូលរួមពីតំណាងក្រុមប្រឹក្សាខ្លួនឯង ។

ផ្តើមចេញពីឆន្ទៈនយោបាយ រដ្ឋាភិបាលគួរផ្តល់ទំនុកចិត្តបន្ថែមទៀតឱ្យដល់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ក្នុងការធ្វើការសម្រេចចិត្ត និងទទួលខុសត្រូវការងារ ទន្ទឹមនឹងការបន្តផ្តល់ការកសាងសមត្ថភាព ។ ធ្វើយ៉ាងនេះនឹងកាត់បន្ថយបានកម្រិតពំនឹងផ្អែករបស់ឃុំ-សង្កាត់ទៅលើរដ្ឋបាលកណ្តាល ។ ម្យ៉ាងទៀតការអនុវត្តន៏នយោបាយវិមជ្ឈការនៅកម្ពុជា ចេញពីការកែសម្រួលវិមជ្ឈការហិរញ្ញវត្ថុនេះ ដោយធ្វើឱ្យមានគ្រប់គ្រាន់និងទាន់ពេលវេលាសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ឃុំ-សង្កាត់ តាមយន្តការច្បាស់លាស់នឹងនាំឱ្យមានការប្រែប្រួល ហើយនឹងជំរុញឱ្យធនធានមនុស្សមិនផ្តុំគ្នានៅទីក្រុង ប៉ុន្តែនឹងចុះទៅជួយការងារនៅតាមមូលដ្ឋានក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ។

សង្គមស៊ីវិលបន្តគាំទ្រនយោបាយវិមជ្ឈការរដ្ឋបាល និងជំរុញឱ្យមានវិមជ្ឈការហិរញ្ញវត្ថុច្បាស់លាស់ ត្រឹមត្រូវសមស្របនឹងឆន្ទៈចង់ពង្រឹង និងអភិវឌ្ឍន៍យោបាយវិមជ្ឈការនៅកម្ពុជា ដោយសហការជាមួយក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ ។

វេទិកាសង្គមស៊ីវិលស្តីអំពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់

Civil Society Forum on The NGO Statement To The Consultative Group

សេចក្តីប្រកាសពត៌មាន
នៅថ្ងៃទី ៣០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៤

សំរាប់ពតិមានបន្ថែមសូមទាក់ទងៈ
លោក ជុំ ផល្លី ០១២ ៨៦ ៨៤ ០២

រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយត្រូវតែប្រែក្លាយពាក្យសន្យាជាសកម្មភាពជាក់ស្តែង

អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលទាំងអស់ទាមទារឱ្យមាន លទ្ធផលជាក់ស្តែងពីកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់

អង្គការសង្គមស៊ីវិលច្រើនជាង ២០០ បានមកជួបជុំដើម្បីពិភាក្សា និងបង្ហាញនូវអនុសាសន៍អន្តរវិស័យមួយចំនួនសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជា។ នៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ពេញមួយថ្ងៃនេះ អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមកពីគ្រប់ទិសទីនៃប្រទេសកម្ពុជា បានសង្កត់ធ្ងន់នូវតំរូវការចាំបាច់ឱ្យមានសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយឱ្យខ្លាំងក្លាថែមទៀត ដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនិងអំពើពុករលួយ លើកកំពស់អភិបាលកិច្ច នីតិរដ្ឋ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅតំបន់ជនបទ ។

ថ្លែងក្នុងឱកាសនេះលោក **ឆន សារាយ** ប្រធានសមាគន៏អាដហុកបានស្នើដល់ "*រាជរដ្ឋាភិបាល ម្ចាស់ ជំនួយ និង អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលទាំងអស់ឱ្យមានការឯកភាពគ្នា ដើម្បីលុបបំបាត់អំពើពុករលួយ បង្កើតអោយមានប្រព័ន្ធច្បាប់ឯករាជ្យ និងមិនលំអៀងទៅរកគណបក្សនយោបាយណាមួយ ហើយធានាថា ប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់មានលទ្ធភាពរំដោះខ្លួនពួកគេឱ្យរួចផុតពីភាពក្រីក្រ*" ។ ចំពោះលោកស្រីវេជ្ជបណ្ឌិត **ពុង ឈីវគេក** ប្រធានអង្គការ

ភ្ជាប់ទៅនិងការចំណាយលើការរស់នៅ ហើយបើកឱ្យទាន់ពេលវេលា ដើម្បីកាត់បន្ថយអំពើពុករលួយនៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ ។ ចាំបាច់ត្រូវបង្កើតនូវប្រព័ន្ធហិរញ្ញវត្ថុប្រកបដោយតម្លាភាព និងប្រសិទ្ធភាពដែលនឹងបង្កើននូវការទទួលខុសត្រូវចំពោះមូលនិធិរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល និងប្រទេសផ្តល់ជំនួយ ។

គាំទ្រនីតិរដ្ឋ :

ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម និងក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ ត្រូវតែជាស្ថាប័នឯករាជ្យ មិនលំអៀងទៅរកគណបក្សនយោបាយណាមួយ ហើយដំណើរការប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ។ គណៈកម្មាធិការថ្មីៗមានដូចជា គណៈកម្មាធិការប្រឆាំងអំពើពុករលួយ និងគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សត្រូវតែគោរពតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ។ យើងសូមធ្វើការស្នើរសុំដល់រាជរដ្ឋាភិបាលឱ្យអនុម័តនូវច្បាប់សំខាន់ៗជាអាទិភាព នៅឆ្នាំ២០០៥ ដូចដែលបានរៀបរាប់ជូនខាងលើនេះរួមទាំងច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការជួញដូរមនុស្ស ច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ក្រម ព្រហ្មទណ្ឌថ្មី ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ដោយមានការធានាថាច្បាប់ និងនីតិវិធីគោរពតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ហើយច្បាប់ទាំងនេះត្រូវបានគេយកមកអនុវត្ត ។

កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅជនបទ :

វិសហមជ្ឈការ និងវិមជ្ឈការ គួរតែអនុវត្តឱ្យបានប្រសើរដើម្បីផ្តល់អោយសហគមន៍នូវការគ្រប់គ្រងធំទូលាយថែមទៀតលើធនធាន ដែលអាចធានានិរន្តរភាពនៃការប្រកបមុខរបរចិញ្ចឹមជីវិតរបស់ពួកគេ ។ រាជរដ្ឋាភិបាល គួរតែបន្តការឈប់ជាបណ្តោះអាសន្ននូវការកាប់ឈើ និងលុបចោលសម្បទានព្រៃឈើ ដែលនៅសេសសល់រហូតដល់មានប្រព័ន្ធ ដែលមានតម្លាភាព និងមានការទទួលខុសត្រូវថែមទៀត ធានាឱ្យប្រាកដថាគេស្តាប់នូវសំលេងសហគមន៍ដែលទទួលរងគ្រោះ។ ច្បាប់ដីធ្លីឆ្នាំ ២០០១ ត្រូវតែពង្រឹងការអនុវត្តន៍ដែលនៅក្នុងច្បាប់នោះ សហគមន៍ទទួលបាននូវសិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លី ។ សិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លី គឺជាយានមួយសំរាប់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងមិនធ្វើអោយអ្នកមានលុយ និងអ្នកមានអំណាចកាន់តែមានដោយអយុត្តិធម៌នោះទេ ។ គណៈកម្មការសម្បទានដីសង្គមកិច្ច និងសុរិយោដីត្រូវតែ ពង្រឹងឱ្យមានធនធានគ្រប់គ្រាន់ និងដំណើរការប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ពង្រឹងការយកពន្ធលើដីដែលមិនប្រើប្រាស់ ។

ត្រូវមានគម្រោងផែនការកម្មវិធីនិងការគ្រប់គ្រងច្បាស់លាស់សម្រាប់ជួយប្រជាកសិករ

ការជួយកសិករគឺមិនសំដៅទៅលើត្រឹមតែការអំពាវនាវឱ្យជួយ ឬការផ្ដល់ស្បៀង និងការផ្ដល់អំណោយជារបស់របររបន្តិចបន្តួចដោយថ្នាក់ដឹកនាំរបស់រដ្ឋាភិបាល និងសភា អមដំណើរជាមួយមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ជាច្រើន ហើយដោយគ្រាន់តែបង្ហាញនៅតាមកញ្ចក់ទូរទស្សន៍នោះទេ។ សមាជិករដ្ឋាភិបាលត្រូវគិតធ្វើជាងពេលណាទាំងអស់អំពីគម្រោងកម្មវិធីផែនការច្បាស់លាស់ រហូតទៅដល់ការរៀបចំនិងគ្រប់គ្រងគម្រោងថវិការួមមានបង្កើតថវិកាឧបត្ថម្ភធន (Subsidies) ដើម្បីគាំទ្រវិស័យផ្សេងៗដល់កសិករ ។ បន្ថែមពីនេះទៀត រដ្ឋាភិបាលក៏ត្រូវពិចារណា និងដាក់ឱ្យមានគោលការណ៍គ្រប់គ្រងហានិភ័យ (Risk) ក្នុងករណីមាន គ្រោះធម្មជាតិជាដើម។ ចំពោះគ្រោះធម្មជាតិ រដ្ឋាភិបាលត្រូវគិតទុកជាមុនអំពីការគ្រប់គ្រង ដែលរួមមានការត្រៀមសេវាកម្ម និងធនធានបម្រុងជាស្រេចក្នុងការជួយកសិករ។

ប៉ុន្តែ បើសិនការខិតខំរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលហួសពីកំលាំងនិងធនធានរបស់ខ្លួននោះ នោះជាការពិតណាស់ ដែលរដ្ឋាភិបាលនឹងអំពាវនាវឱ្យមានការជួយឧបត្ថម្ភជ្រោមជ្រែងផ្សេងៗ ដូចជាថ្មីៗកន្លងទៅ អ្នកដឹកនាំរដ្ឋាភិបាលបានអំពាវនាវឱ្យមាន {kar se®gaHva ERsrgeRKaHedayeRKaHragstCabnan} ។ ប៉ុន្តែទន្ទឹមនឹងនោះ ដើម្បីតម្លាភាព និងការទទួលខុសត្រូវរដ្ឋាភិបាលក៏ត្រូវបកស្រាយពន្យល់ និងបើកចំហព័ត៌មានអំពីគម្រោងមានស្រេចរបស់ខ្លួនផងដែរ។ វាមិនមានប្រយោជន៍ ដែលអ្នកដឹកនាំនិងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលយកលេស និងកេងចំណេញនយោបាយដោយបន្ទោសក្រុមនេះ ឬក្រុមនោះថាពុំបានជួយ។ សម្រាប់ផលប៉ះពាល់ និងបញ្ហាទាំងនេះរដ្ឋាភិបាលត្រូវចូលរួមចំណែកទទួលខុសត្រូវ ដែលថ្នាក់ដឹកនាំក៏ធ្លាប់បានទទួលស្គាល់ថា ខ្លួនបានកំពុងគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិព្រៃឈើ មច្ឆជាតិ និងដីធ្លី ពុំទាន់មានប្រសិទ្ធភាព។ បន្ថែមលើបញ្ហាទាំងនេះ អំពើពុករលួយដែលបានប៉ះពាល់ដល់កសិករផ្ទាល់ ដូចជា ករណីកម្មវិធីស្បៀងអាហារពិភពលោករបស់អង្គការសហប្រជាជាតិត្រូវបានរកឃើញថាមានការបាត់បង់អង្ករ ហើយជំនួយបន្តទៅទៀតកំពុងជួបបញ្ហា ។

គួររំលឹកផងដែរថា ភាពរាំងស្ងួតបច្ចុប្បន្នបានធ្វើឱ្យផលស្រូវប៉ាន់ប្រមាណជាង ១០% រងការខូចខាត ដែលមិនត្រឹមតែនឹងបន្ថែមបន្ទុកធ្ងន់ធ្ងរលើភាពក្រីក្ររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដោយផ្ទាល់ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងនាំទៅដល់ការខ្វះខាតស្បៀងជាទូទៅនៅកម្រិតជាតិ ហើយដែលអាចបង្កជាផលវិបាកសង្គមផ្សេងៗ និងកម្មវិធីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រជាដើម។

ការរៀបចំកម្មវិធី និងផែនការអនុវត្តរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីជួយកសិករមានប្រសិទ្ធភាពមួយនោះ គឺពុំមែនត្រូវរៀបចំបង្កើតស្ថាប័នជាតិដ៏ច្រើននោះទេ ។ ការរៀបចំស្ថាប័នយ៉ាងច្រើនសម្រាប់ជួយកសិករ ដែលពុំមានប្រសិទ្ធភាពពិសេសដូចស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននេះ មានក្រសួងជាច្រើនទទួលបន្ទុក និងពាក់ពន្ធ័ការជួយកសិករ និងជម្រុញកសិកម្ម ដូចជា ក្រសួងកសិកម្ម ក្រសួងធនធានទឹក និងឧតុនិយម ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្ម និងជនបទ... ជាដើម។ ជាការមិនល្អទេ ដែលប្រជាកសិករត្រូវជំពាក់លុយធនាគារអន្តរជាតិ ឬធនាគារពិភពលោកតាមរយៈកម្ចីរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ប៉ុន្តែថវិកាជាតិមាន យ៉ាងហោចណាស់ចំនួន ៨៧ ៣៥០ លានរៀល (ប្រមាណ ២១,៨ លានដុល្លារអាមេរិច) ដែលភាគច្រើននៃចំណាយនេះ គឺសម្រាប់តែរដ្ឋបាល និង ការិយាធិបតេយ្យក្រាស់នៃក្រសួង ឬស្ថាប័នទាំងនេះ ជាជាងគម្រោងអាទិភាពនានា ។ បញ្ហាអាទិភាព មានចែងជាស្រេចនៅក្នុងកម្មវិធីនយោបាយ ៧៣ ចំណុច ឧទាហរណ៍និយាយអំពី {karGPvDEnRbBneRsac RsBépd ngkarRKbRKgFnFanTk EdlykctTkdak pgEdrdl karbegnRbsTPaBkgkareRbR)asRbBnFara saRsEdlmanRsab} ។

ប្រជាកសិករត្រូវការគម្រោងផែនការសកម្មភាពចំពោះកម្មវិធីនយោបាយនេះ ដែលមានលក្ខណៈជាក់ស្តែង។ នៅក្នុងសំណួរជាច្រើន ដែលលើកឡើងដោយកសិករ ជាឧទាហរណ៍នៅក្នុងកម្មវិធីទូរសព្ទសួរឆ្លើយ ដែលបានជម្រាបសួរ

ផ្ទាល់ជូនចំពោះ ឯកឧត្តមរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ : {etÉk]tmmaneKa l edA TsedAenAXNa? RskNa? Ed l mneKenaH [kgkarsabnaRbBnFarasaRs] xBBakü faeF kBgEteF yrqaehy Ed l xBBaküng} {etÉk]tmKtyagemc edm,[manRbBnFarasaRs edm,[man TkeRsacRsBdNakskmeLgv j>>> edaHRsayyag emcedm,k[kskrBgEpke l emX e l pay ehymanTk xbR)ag xbvsSa?} {etÉk]tmmanyTsaRs ngyTvF sRmabqaeRkay edm,TbT l ngeRKaHragstrbsRbCaB l rdTTagRbeTs?} ។ សំណួរនេះបង្ហាញថា ប្រជាពលរដ្ឋចង់បានផែនការសកម្ម ភាពជាក់ស្តែងរបស់រដ្ឋាភិបាលដែលត្រូវកំណត់គោលដៅអាទិភាពលើបញ្ហា និងភូមិសាស្ត្រ ដោយដាក់ផែនការរួមជាមួយនឹងពេលវេលាច្បាស់លាស់មួយ។ កសិករប្រហែលមិនចង់ឮចម្លើយថា រដ្ឋាភិបាលនឹងគិតគូរ {CyCRm j bfa rdaP)a l man kmvFneya)ay ngyTsaRsct ekaN} ដែលទាំងនោះសុទ្ធតែជាការសន្យាដដែលៗ ឬសុទ្ធតែទ្រឹស្តីនោះទេ។ ប្រជាកសិករ ត្រូវការផងដែរនូវសិទ្ធិទទួលបាន និងប្រើប្រាស់ធនធានធម្មជាតិរបស់ខ្លួន ដូចជាការទទួលបានការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ដីធ្លី និង ជលផល ដោយសហគមន៍របស់ខ្លួន ដែលជាចំណែកសំខាន់ក្នុងការបន្ថយបន្ទុករបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ។

គួរឱ្យសរសើរចំពោះរដ្ឋាភិបាល ជាមួយនឹងសេចក្តីរាយការណ៍រហូតមកដល់ពេលនេះដែលថា ស្រូវប្រមាណ ១០០,០០០ ហិកតា ត្រូវបានសង្គ្រោះជាមួយនឹងការបែងចែកម៉ាស៊ីនបូមទឹកប្រហែល ២០០០ គ្រឿង ។ យ៉ាងណាក៏ដោយ បរិមាណនេះមិនគ្រប់ គ្រាន់ក្នុងការឆ្លើយតបនឹងគ្រោះរាំងស្ងួតជាទ្រង់ទ្រាយធំនេះទេ។ ការចូលរួមយោបល់មួយដែលគាំទ្រឱ្យមានកិច្ចប្រឹងប្រែងជួយសង្គ្រោះ ចំពោះស្ថានភាពដូច្នេះបានឱ្យដឹងថា គេគួរមិនចាំបាច់ប្រារព្ធពិធីបុណ្យអុំទូកធំដុំពេកទេ ហើយធ្វើការបង្វែរថវិកានិងធនធាន ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពអត់ឃ្លាន និងសម្រាប់ការវិនិយោគលើវិស័យកសិកម្ម។ គណៈកម្មាធិការប្រព្រឹត្តិកម្មនៃអង្គការសមាគមការពារសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា នៅខណៈនោះក៏បានអំពាវនាវឱ្យមានការធ្វើវិភាគទាននៅតាមក្រសួង-មន្ទីរស្ថាប័នរដ្ឋ រហូតដល់អង្គការសមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនានា ដើម្បីជាជំនួយសង្គ្រោះដល់ប្រជាពលរដ្ឋដែលទទួលរងដោយគ្រោះរាំងស្ងួត ហើយខ្វះខាតស្បៀង : ess[RBTsPa rdsPa raCrdaP)a l ngGgkareRkA rdaP)a l kgRskérGgasR)akedaykGneRKaH tamsabn erog2xn ehyemtaykeTAEckedaypa l d l CnrgeRKaH. mRncabBfakRbFannaykdan GP)a l RskeLgeTAKcab B 10d l ar eTA 100d l ar Etkg1ExenH edaykat ec j PamBRksgesdkchrBavt ehybEgr[KN3 kmkaredaHRsayeRKaHmhnraycatEcgCabnan} ។

dl eBI RtvGnvtkarsnüakgkarRttBntükc snüapvCatelx 4

ដល់ពេលហើយដែលរាជរដ្ឋាភិបាលគួរអនុវត្តការសន្យានៅក្នុងកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួននៅអាណត្តិទី៣ នេះ ហើយដាក់ចេញជាការអនុវត្តពិតប្រាកដ និងមានប្រសិទ្ធភាព តាមការទាមទារចង់បានពីប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់ជាន់ថ្នាក់។

ថ្មីៗនេះ ចំណុចរសើបមួយ ក្នុងចំណោមចំណុច ទាំង ៧៣ នៃកម្មវិធីនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល (ចំណុច៤៨ *"រាជរដ្ឋាភិបាលត្រួតពិនិត្យ និងវាយតំលៃលើកិច្ចសន្យាពាក់ព័ន្ធនឹងអាជីវកម្មលើផ្លូវជាតិលេខ៤ ក្នុងនោះរួមមានការបង់ថ្លៃប្រើប្រាស់ផ្លូវសំរាប់យានយន្តគ្រប់ប្រភេទ ដែលធ្វើចរាចរលើដងផ្លូវជាតិនេះ។"*) ដែលមិនទាន់បានអនុវត្តពេញលេញដោយរដ្ឋាភិបាល ។

ការមិនអនុវត្តនេះ បានកំពុងបង្កើតបរិយាកាសមិនគួរជាទីពេញចិត្តពីសំណាក់ប្រជាពលរដ្ឋ តាមរយៈការបង់ថ្លៃក្នុងអត្រាខ្ពស់មួយធៀបនឹងប្រាក់ចំណូលជាមធ្យមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋលើការប្រើប្រាស់ផ្លូវជាតិលេខ៤ ។ គួររលឹកផងដែរថា ផ្លូវជាតិលេខ៤នេះ ត្រូវបានដាក់ឱ្យធ្វើការវិនិយោគតាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងសម្បទានរវាងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និង ក្រុមហ៊ុន **AZ Investment Co.,Ltd** ដើម្បីវិនិយោគ ជួសជុល និងថែទាំ ហើយយកកម្រៃពីប្រជាពលរដ្ឋ (យានយន្តគ្រប់ប្រភេទ) ក្នុងការប្រើប្រាស់ផ្លូវនេះ ដែលចាប់អនុវត្តពេញលេញ ចាប់ពីថ្ងៃទី៣ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៥។ ដោយសារតែកំរៃត្រូវបង់ខ្ពស់នាំឱ្យមានកូដកម្មតវ៉ា ភាគច្រើនពីសំណាក់អ្នករត់តាក់ស៊ី និងអ្នកប្រើប្រាស់ផ្លូវជាទូទៅ ហើយមានរហូតដល់ការប្រើអំពើហិង្សាវាយដំ និងការចាប់ឃុំខ្លួនអ្នកតំណាងតវ៉ាចំនួន២នាក់ ពីសំណាក់កំលាំងមានសមត្ថកិច្ចទៀតផង។

កិច្ចសន្យាដែលប៉ះពាល់ប្រយោជន៍ដោយផ្ទាល់របស់ប្រជាពលរដ្ឋ និងសេដ្ឋកិច្ចជាតិដូចនេះ គួរត្រូវសើរើ និងវាយតំលៃជាថ្មីឡើងវិញ។ ជាការពិត រដ្ឋាភិបាលមានលទ្ធភាពសើរើត្រួតពិនិត្យលើវិនិយោគប្រភេទនេះ និងរកដំណោះស្រាយ។

ក្នុងបរិមាណតំលៃត្រូវបង់ចំនួន៣.០៨ដុល្លារអាមេរិច (១២៨០០រៀល) ដោយរថយន្តតាក់ស៊ី (ដែលដឹកអ្នកដំណើរពេញ៧នាក់) ប្រជាពលរដ្ឋម្នាក់ៗជាអ្នកធ្វើដំណើរសាមញ្ញ ហើយភាគច្រើនក្រីក្រ ចូលរួមចំណែកបង់ជាមធ្យមពន្ធបន្ថែម ១៨០០ រៀលនេះ (ដោយមិនទាន់ គិតតម្លៃជាក់ស្តែងសំរាប់បង់ឱ្យរថយន្តតាក់ស៊ី) ចំពោះការប្រើប្រាស់ផ្លូវជាតិលេខ ៤ ទៅមកភ្នំពេញក្រុងព្រះសីហនុ ។ វាជាបរិមាណមួយមិនសមស្របនឹងចំណូលជីវភាពប្រជាពលរដ្ឋ ដែលជាមធ្យមរកចំណូលមិនបាន ១ ដុល្លារអាមេរិចក្នុង១ថ្ងៃ (**GDP** ក្នុងប្រជាជនម្នាក់រកបាន ៣០៦ដុល្លារអាមេរិចក្នុង១ឆ្នាំ) ។ នេះមិនទាន់និយាយដល់ការឡើងថ្លៃទំនិញជាទូទៅ ដែលកើតចេញពីថ្លៃដឹកជញ្ជូនកាន់តែកើនឡើងថែមទៀតនេះ។

តាមការរាយការណ៍កន្លងមករបស់ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី និងស្ថាប័នស្រាវជ្រាវជាតិ និង អន្តរជាតិដទៃទៀតបានឱ្យដឹងថា ថ្លៃដឹកជញ្ជូននៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាមានកម្រិតខ្ពស់ជាងបណ្តាប្រទេសជិតខាងទាំងអស់ ហើយធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ថ្លៃដើមនៃទំនិញ ។ ការសើរើនេះក៏រួមពិនិត្យទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងសម្បទានដែលធ្វើឡើងនេះត្រូវបានលើកឡើងថា មិនមានការដាក់ឱ្យដេញថ្លៃជាសាធារណៈឡើយ។ វិសមិតភាពរវាងមុខតំណែងជាតំណាងរាស្ត្រ និងជាប្រធានក្រុមហ៊ុន **AZ Investment Co., Ltd** របស់ឯកឧត្តម Gg bn hv ក៏គួរត្រូវបានពិចារណាឡើងវិញ ព្រោះជាករណីទំនាស់នៃផលប្រយោជន៍ (**Conflict of interest**) និងអាចជាការរំលោភលើរដ្ឋធម្មនុញ្ញជាធរមាន ។ មាត្រា ៧៩ *"អាណត្តិនៃសមាជិករដ្ឋសភាមានវិសមិតភាពជាមួយការបំពេញមុខងារសាធារណៈជាសកម្ម និងជាមួយមុខងារជាសមាជិកនៃស្ថាប័នដទៃទៀតដែលមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញនេះ វៀរលែងតែទៅបំពេញមុខងារក្នុង គណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៃរាជរដ្ឋាភិបាល"* ។

រដ្ឋាភិបាលអាចនឹងមានលទ្ធភាពដោះស្រាយ

បញ្ហានេះបាន តាមរយៈការផ្តល់ការទូទាត់ (**Compensation**) ក្នុងចំណែកណាមួយឱ្យដល់ក្រុមហ៊ុន ដើម្បីសម្រាលបន្ទុកការបង់កំរៃរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។ ឬអាចនិយាយបានថា ចំពោះបរិមាណចំណាយជួសជុល ថែរក្សាផ្លូវជាតិលេខ៤ នេះរដ្ឋាភិបាល អាចរ៉ាប់រងបានយ៉ាងងាយស្រួលក្នុងករណីមានការគ្រប់គ្រងចំណាយថវិកាជាតិត្រឹមត្រូវ ។

ឆ្នាំនេះ មានកំណើនចំណាយថវិកាជាតិ ប៉ុន្តែគេមើលឃើញថា បានធ្វើឡើងមិនចំទិសដៅ និងគ្មានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការបំរុងថវិកាមួយចំនួន ដូចជាការចំណាយលើស្ថាប័នព្រឹទ្ធសភាដែលមិនកើតចេញពីការបោះឆ្នោតដោយប្រជាពលរដ្ឋ (ចំណាយ ៤,៥លានដុល្លារអាមេរិចក្នុង១ឆ្នាំ) ចំណាយលើប្រាក់បៀវត្សរ៍របស់សមាជិកច្រើនហួសហេតុ (ចំណាយកើនឡើងលើសពីអាណត្តិមុនចំនួន ៥៣៦.៤០០ដុល្លារអាមេរិចក្នុង១ឆ្នាំ) របស់រដ្ឋាភិបាលអាណត្តិទី៣ ចំពោះប្រទេសតូច ហើយមានប្រជាជនក្រីក្រច្រើន និងចំណាយក្នុងការបង្កើតក្រសួងមន្ទីរ និងស្ថាប័នសាធារណៈជាច្រើន ។

ប្រជាពលរដ្ឋអបអរសាទរចំពោះការអះអាង របស់សម្តេចក្រុមព្រះ neratm rNbT ព្រះប្រធានរដ្ឋសភា ដែលព្រះអង្គនឹងពិគ្រោះរកដំណោះស្រាយជាមួយសម្តេច hn Esn ដើម្បីបានជាប្រយោជន៍ដល់ប្រជាពលរដ្ឋ ។ គួរបញ្ជាក់ថា បញ្ហាក្រុមហ៊ុន **AZ** នេះ ត្រូវបានលើកឡើងជាចំណុចចរចាមួយរវាងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច នៅខណៈពេលនៃការជាប់គាំងនយោបាយ ហើយព្រមព្រៀងនឹងពិនិត្យមើលកិច្ចសន្យានេះឡើងវិញ ហើយក៏អបអរសាទរផងដែរនឹងការបង្កើតគណៈកម្មការដោះស្រាយថ្មីៗនេះដើម្បីជាវេទិកាជួបពិភាក្សារវាងរដ្ឋាភិបាល និងតំណាងកូដករអ្នករត់តាក់ស៊ីផ្លូវជាតិលេខ ៤ ។

យ៉ាងណាក៏ដោយ ប្រជាពលរដ្ឋពិសេសក្រុមជនរងគ្រោះពីការយកប្រាក់ប្រើប្រាស់ផ្លូវជាតិលេខ៤នេះ កំពុងអំពាវនាវ និងស្វែងរកដំណោះស្រាយពីសំណាក់ រាជរដ្ឋាភិបាល និងអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច ដោយសង្ឃឹមថានឹងមានការបន្ធូរបន្ថយតំលៃឱ្យបានដល់កម្រិតសមស្របមួយ ។ វាជាប្រការសមហេតុផលបំផុត ដែលប្រជាពលរដ្ឋធ្វើការសំដែងមតិមិនពេញចិត្ត ដោយធ្វើកូដកម្មអហិង្សា នឹងភាពអសកម្ម និងការមិនគោរពកិច្ចសន្យារបស់រដ្ឋាភិបាល ។ ហើយវាជាការអាម៉ាសរបស់រដ្ឋាភិបាលដែលមិនត្រឹមតែមិនគោរពតាមកិច្ចសន្យារបស់ខ្លួន តែថែមទាំងប្រើអំពើហិង្សាបង្ក្របបួសស្នាមដល់កូដករ ។

ប្រជាពលរដ្ឋសង្ឃឹមថា រាជរដ្ឋាភិបាលនឹងដោះស្រាយទុក្ខលំបាករបស់ប្រជាពលរដ្ឋជាក់ស្តែង ដូចដែលបានសន្យាដោយសេរីកិច្ចសន្យាសម្បទានមិនសមស្របនេះឡើងវិញ ហើយកាត់បន្ថយតំលៃសេវាផ្លូវជាតិលេខ ៤ នេះជូនប្រជាពលរដ្ឋ ដោយរក្សាបានបរិយាកាសវិនិយោគ ត្រឹមត្រូវមួយឱ្យដល់ផ្នែកឯកជន ។ ថែមទាំងត្រូវធានានូវ សិទ្ធិបញ្ចេញមតិរបស់កូដករអហិង្សាទាំងនោះ ហើយធ្វើការដោះលែងតំណាងអ្នករត់តាក់ស៊ីទាំងពីរនាក់ ដែលត្រូវបានឃុំខ្លួនរហូតមកដល់ពេលនេះ ដោយសារតែការធ្វើ កូដកម្មបញ្ចេញមតិមិនពេញចិត្ត និងសុំបញ្ចុះតម្លៃការបង់ប្រាក់ប្រើប្រាស់ផ្លូវជាតិលេខ៤ ។

---

sRmgsd\sSrCn I ,²

សុខភាពនៃសង្គមប្រជាធិបតេយ្យអាចត្រូវបានវាស់វែងដោយគុណភាពនៃមុខនាទីដែលសំដែងឡើងដោយប្រជាពលរដ្ឋម្នាក់ៗ ។

The health of a democratic society may be measured by the quality of functions performed by private citizens.

Alexis de Tocqueville

គ្មាននរណាម្នាក់ល្អគ្រប់គ្រាន់នឹងគ្រប់គ្រងអ្នកណាម្នាក់ទៀត ដោយគ្មានការយល់ព្រមព្រៀងនោះឡើយ ។

No man is good enough to govern another man without the other's consent.

Abraham Lincoln

វាជាការពិតពេកណាស់ដែលថា រដ្ឋាភិបាលល្អបំផុតនោះគឺរដ្ឋាភិបាលដែលគ្រប់គ្រងឱ្យបានតិចបំផុត ហើយធ្វើការផ្តល់ឱ្យបានច្រើនបំផុត ។

It is perfectly true that the government is best which governs least. It is equally true that the government is best that provides the most.

Walter Lippmann

kalb,vtRBtikarNsxan² B Exvcka 2004 dl BakkNalExkm³ 2005

qa 2004

- **តុលា ៣០** : នៅក្នុងព្រះរាជសង្គថាលើកទីមួយ **ព្រះករុណា** RBH)aTneratm sIhmnIបានសន្យាថា នឹងបំរើប្រជារាស្ត្រព្រះអង្គដោយស្មោះស្ម័គ្រ តាមបន្ទូលព្រះបិតាព្រះអង្គ ដោយសង្កត់ធ្ងន់លើបញ្ហាពុករលួយភាពជាអ្នកដឹកនាំរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងការមិនត្រូវការការបញ្ចើចបញ្ចើ ឡោមឡឹម និង បក្សពួកនិយម ដើម្បីជាការពញ្ញាក់អារម្មណ៍មជ្ឈដ្ឋានថ្នាក់ដឹកនាំប្រទេស និងប្រជាជនទូទៅ ។
- **វិច្ឆិកា ១១** : អភិបាល និងអភិបាលរងខេត្តរបស់គណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច ដែលបាត់បង់តំណែងបានធ្វើការតវ៉ា ហើយចោទប្រកាន់ថាមានអំពើពុករលួយនៅផ្ទៃក្នុងគណបក្ស រហូតដល់មានសុំអន្តរាគមន៍ពីអតីតព្រះមហាក្សត្រ ដែលជាស្ថាបនិកគណបក្ស ។

- **វិច្ឆិកា ៣០** : **អង្គការ-សមាគមសង្គមស៊ីវិល**ច្រើនជាង ២០០ បានជួបប្រជុំគ្នាជា *"វេទិកាសង្គមស៊ីវិលស្តីអំពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់"* ដើម្បីពិភាក្សា និងបង្ហាញ

នូវអនុសាសន៍អន្តរវិស័យមួយចំនួនសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសកម្ពុជា។ ហើយនៅចុងបញ្ចប់នៃជំនួបនោះ វេទិកាបានចេញសេចក្តីប្រកាសពតិមាន **"រដ្ឋាភិបាល និងម្ចាស់ជំនួយត្រូវតែប្រែក្លាយពាក្យសន្យាជាសកម្មភាពជាក់ស្តែង** : *អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលទាំងអស់ទាមទារអោយមានលទ្ធផលជាក់ស្តែងពីកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់"* ។

- **ធ្នូ ០៦** : អង្គការ-សមាគមមិនមែនរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួនជាមួយនឹងសមាជិកចំនួនប្រមាណជាង ៣០០នាក់ ត្រូវបានគាំទ្រដោយអាជ្ញាធរក្រុងភ្នំពេញឱ្យធ្វើ**ការដើរដង្ហែក្បួនដោយសន្តិវិធី ដើម្បីសម្តែងនូវសេរីភាពនៃការចូលរួមប្រជុំ និងបញ្ចេញមតិ** ហើយដើម្បីផ្ញើសារជាអនុសាសន៍សំខាន់ៗ ជូនចំពោះរាជរដ្ឋាភិបាល

និងម្ចាស់ជំនួយក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ (**CG meeting**) លើកទី៧ ដែលប្រព្រឹត្តទៅចាប់ពីថ្ងៃទី៦ ដល់ទី៧ ធ្នូ ២០០៤ ។ គួររំលឹកផងដែរថា នៅមុនការប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់នោះ មានការចេញផ្សាយរបាយការណ៍សំខាន់ជាច្រើន ជាលក្ខណៈរិះគន់ស្ថាបនា និងផ្តល់អនុសាសន៍ពីសំណាក់ធនាគារពិភពលោកជាមួយនឹងមូលនិធិរូបិយវត្ថុអន្តរជាតិ *"កម្ពុជាលើផ្លូវបំបែក"* ពី **USAID** ស្តីពី *"ការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយនៅកម្ពុជា"* ពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល *"សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចំពោះកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ស្តីពីកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៤"* ពីអង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ (**Human Rights Watch**) *"ម្ចាស់ជំនួយត្រូវទាមទារឱ្យមានការកែទម្រង់ពិតប្រាកដ* ***Cambodia: Donors Must Demand Real Reform*** *"* ពីតំណាងពិសេសរបស់លោកអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា *"សម្បទានដីធ្លីសម្រាប់គោលដៅសេដ្ឋកិច្ចនៅកម្ពុជាតាមទិដ្ឋភាពសិទ្ធិមនុស្ស* ***Land concessions for economic purposes in Cambodia: A human rights perspectives*** *"* ។
- **ធ្នូ ០៧** : នៅចុងបញ្ចប់នៃកិច្ចប្រជុំក្រុមពិគ្រោះយោបល់ ប្រទេសជាម្ចាស់ជំនួយ និងស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុ សន្យាផ្តល់ជំនួយចំនួន ៥០៤ លានដុល្លារអាមេរិចដល់ប្រទេសកម្ពុជាសំរាប់ឆ្នាំ២០០៥ ពោលគឺ តិចជាងពីឆ្នាំ២០០៤ ប្រមាណ ៩% ។

- **ធ្នូ ១០** : ការប្រារព្ធទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិលើកទី ៥៦ ដោយមានការចូលរួមពីសំណាក់អង្គការសង្គមស៊ីវិលជាច្រើន ហើយដង្ហែក្បួនពីទីធ្លាមុខវត្តបុទុមវត្តី ទៅកាន់ព្រះបរមរាជវាំង ដោយមានការរៀបចំឱ្យជនរងគ្រោះដោយសារការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សជួបជាមួយព្រះករុណាសម្តេច neratm sIhmnI ។
- **ធ្នូ ១៤** : នៅក្នុងសន្និសីទជាតិស្តីពីអភិបាលកិច្ចល្អ ដែលមានរយៈពេល ៣ ថ្ងៃ សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី hun Esn បាន

ប្រកាសដកតំណែង លោក hg fa ដែលជានាយកពន្ធដារប្រចាំប្រទេស ដោយអះអាងពីយុទ្ធនាការមួយដើម្បីបោសសំអាតអំពើពុករលួយនៅក្នុងវិស័យពន្ធដារ និងគយ ក្នុងគោលដៅបង្កើនចំណូលជាតិ ។

- ធ្នូ ២២ : រដ្ឋសភាបានអនុម័តច្បាប់ថវិកាសំរាប់ការគ្រប់គ្រងឆ្នាំ ២០០៥ ដែលទឹកប្រាក់កើនឡើងដល់ ៧៩៥ លានដុល្លារ ជាមួយនឹងសំលេងគាំទ្រភាគច្រើនលើសលប់ពីតំណាងរាស្ត្រទាំងបីគណបក្ស ។

- ធ្នូ ២៣ : សម្តេចក្រុមព្រះ ប្រធានគណបក្សហ៊្វុន ស៊ិនប៉ិច បង្ហើបឱ្យដឹងអំពីចេតនាក្នុងការចងសម្ព័ន្ធភាព ដោយច្របាច់បញ្ចូលគ្នារវាងគណបក្សរបស់ព្រះអង្គជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាសំរាប់ការបោះឆ្នោត ២០០៨។ លទ្ធភាពបង្រួមជាគណបក្សតែមួយនេះត្រូវបានច្រានចោលដោយសម្តេច ehg sin ប្រធានកិត្តិយសគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាបន្តិចក្រោយមក ។

qa 2005

- មករា ០៣ : នៅក្នុងការតវ៉ារបស់ក្រុមអ្នករត់តាក់ស៊ីរាប់រយនាក់ចំពោះការយកថ្លៃប្រើប្រាស់ផ្លូវជាតិលេខ ៤ ដោយក្រុមហ៊ុន **AZ Investment Co. Ltd.** អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចបានប្រើអំពើហិង្សាដើម្បីទប់ស្កាត់ការតវ៉ានោះ ហើយចាប់ឃាត់ខ្លួនអ្នកតវ៉ា ២ នាក់ ។

- មករា ០៧ : ការប្រារព្ធទិវា ០៧ មករា លើកទី ២៦ ដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ត្រូវបាននាំមុខដោយសំណូមពររបស់គណបក្សរណសិរ្សជនជាតិខ្មែរនៅថ្ងៃទី៥ មករា *"សុំយកថ្ងៃ០៧ មករា ធ្វើជាទិវាមិត្តិញស្តីពីការឈ្លានពាន និងត្រួតត្រារបស់វៀតណាម"* ។

- មករា ០៨ : អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលត្រូវរងការរចោទប្រកាន់ពីថ្នាក់ដឹកនាំរដ្ឋាភិបាលសម្តេច hn Esn ថាជាប់ពាក់ពន្ធ័គាំទ្រគណបក្សជំទាស់ធ្វើការរិះគន់រដ្ឋាភិបាល ។

- មករា ១២ : ទោះបីនៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតជាតិម្តងៗ ប្រទេសកម្ពុជានៅជួបប្រទះបញ្ហាចំរូងចំរាស់ច្រើន រាប់ទាំងបញ្ហាបច្ចេកទេសផងនោះ ឯកឧត្តមទេសរដ្ឋមន្ត្រី SX Gan បានមានប្រសាសន៍ថា កម្ពុជាមានបទពិសោធន៍រៀបចំការបោះឆ្នោតដោយខ្លួនឯង ២ ដងរួចមកហើយជាមួយនឹងការទទួលស្គាល់ពីអ្នកសង្កេតការណ៍ជាតិ និងអន្តរជាតិ ដូច្នេះការរៀបចំការបោះឆ្នោតនៅអាណត្តិក្រោយនេះនឹងពុំមានបញ្ហាអ្វីឡើយ ។

- មករា ១៤ : ព្រះមហាក្សត្រ នរោត្តម សីហមុនី ស្នើសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីជួយធ្វើអន្តរាគមពិនិត្យដោះលែងព្រះភិក្ខុសង្ឃ ២អង្គ ដែលត្រូវចាប់ខ្លួនគ្រោងបញ្ជូនទៅប្រទេសវៀតណាម ហើយសូមរាជរដ្ឋាភិបាលទទួលស្គាល់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរដើមកំណើតកម្ពុជាក្រោមដូចប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរដទៃទៀតដែរ ។

- មករា ១៧ : ធនាគារពិភពលោកបានព្រមាននឹងបញ្ឈប់ជំនួយរាប់រយលានដុល្លារសំរាប់កម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០៥ ប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាលមិនធ្វើរបាយការណ៍ច្បាស់លាស់ និងសងប្រាក់ចំនួន២,៨លានដុល្លារអាមេរិចដល់ធនាគារពិភពលោកដែលបានចោទឡើងអំពីអំពើពុករលួយតែបំបាត់ទឹកប្រាក់តាមកិច្ចសន្យាមួយក្នុងកម្មវិធីកាត់រំសាយកងទ័ពរបស់រដ្ឋាភិបាលអាណត្តិទី២ ។

- មករា ២០ : នៅក្នុងកូដកម្មមួយដឹកនាំដោយលោក Ca mn ប្រធានសហជីពសេរីកម្មករ រួមជាមួយនឹងតំណាងសហជីពសេរីកម្មករប្រចាំរោងចក្រជាច្រើននាក់ទៀត កងកំលាំងប៉ូលីសបានធ្វើការចាប់ខ្លួនកូដករ ហើយសំអាងថាជាការបង្ក្រាបបាតុកម្ម ដើម្បីរក្សាសន្តិសុខសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ហើយថាបាតុកម្មនោះមិនមានច្បាប់អនុញ្ញាត ។

- មករា ២៤ : ព្រះមហាវីរក្សត្រ neratm shn និងព្រះរាជអគ្គមហេសី បានយាងចាកចេញពីប្រទេសកម្ពុជា ទៅទីក្រុងប៉េកាំងដើម្បីព្យាបាលព្រះរោគមហាវីរកឈាម ។

- មករា ២៥ : សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី hn Esn ប្រកាសពីចេតនារបស់ខ្លួនក្នុងការឈរជាបេក្ខជននាយករដ្ឋមន្ត្រីបន្តទៀតសំរាប់អាណត្តិបោះឆ្នោតតំណាងរាស្ត្រ ២០០៨ ដោយអះអាងថានឹងមានភាពចលាចល បើសិនគាត់ចាកចេញពីតំណែង ។

- មករា ២៦ : គណបក្សសម រង្ស៊ីចេញសេចក្តីប្រកាសស្នើឱ្យធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ១៩៩៣ មាត្រា ៩០ ដែលរដ្ឋសភាបោះឆ្នោតទុកចិត្តដល់រាជរដ្ឋាភិបាលតាមមតិភាគច្រើនពីរភាគបីនៃសមាជិករដ្ឋសភាទាំងមូល ឱ្យមកនៅត្រឹមតែការបោះឆ្នោត ៥០% បូក១ វិញ ដោយយោងលើហេតុផលបង្ការភាពជាប់គាំងនយោបាយនៅពេលក្រោយៗទៀត ។

- **មករា ២៧** : សម្តេចក្រុមព្រះ neratm rNbT ចាត់ទុកសំណើ "៥០%+១" របស់គណបក្សសមរង្ស៊ី គឺជាការយល់សប្តិ ហើយថារូបមន្ត "ពីរភាគបី" ធ្វើឱ្យមានឯកភាពជាតិ។
- **មករា ២៨** : សន្និបាតប្រចាំឆ្នាំរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាបានប្រព្រឹត្តិទៅក្នុងរយៈពេល២ថ្ងៃជាប់គ្នា ។ លទ្ធផលគួរឱ្យកត់សម្គាល់ពីសន្និបាតនោះ មានដូចជាការសំរេចត្រៀមរៀបចំការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភាសំរាប់និតិកាលទី២នាដើមឆ្នាំ ២០០៦ បន្ទាប់ពីការពន្យារអាណត្តិបន្ថែមមួយឆ្នាំទៀត (២០០៥-២០០៦) ការសំរេចបដិសេធសំណើធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញមាត្រា៩០ (ពីពីរភាគបី ទៅ៥០%+១) និងបោះឆ្នោតបំពេញបន្ថែមសមាជិកគណៈអចិន្ត្រៃយ៍គណៈកម្មាធិការកណ្តាល៨រូបទៀតរបស់បក្ស ។
- **មករា ៣០** : សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា ចេញផ្សាយរបាយការណ៍ "ស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្ស២០០៤" ដែលបង្ហាញពីបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សលេចធ្លោមួយចំនួន និងមិនមានការប្រសើរឡើង ។
- **មករា ៣១** : មានការប្រកាសបញ្ជាក់បន្ថែមពីការព្រមព្រៀងគ្នារវាងសម្តេច hn Esn និងសម្តេចក្រុមព្រះនរោត្តម rNbT ក្នុងការរៀបចំការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភាអាណត្តិទី២នៅឆ្នាំ ២០០៦។
- **កុម្ភៈ ៣** : រដ្ឋសភាបានសម្រេចតាមសំលេង៩៨ លើ១០៣ លើកអភ័យឯកសិទ្ធិសភាឯកឧត្តម Ca bc និងតាមសំលេង៩៧ លើ១០៤ដើម្បីដកឯកឧត្តម Sm rgS និង Cam cnn ដោយអះអាងថា ដើម្បីបើកផ្លូវឱ្យមានការស៊ើបអង្កេតពីសំណើសុំរបស់តុលាការទាក់ទងបណ្តឹងចោទប្រកាន់ពីបទបរិហាកេរ្តិ៍ដោយសម្តេច hn Esn និងសម្តេចក្រុមព្រះ neratm rNbT ។ ឯកឧត្តម Cam cnn ត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅល្ងាចថ្ងៃដដែលនេះ ហើយសម្ព័ន្ធអង្គការសង្គមស៊ីវិលក៏បានចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមស្តីពីការលើកអភ័យឯកសិទ្ធិអ្នកតំណាងរាស្ត្រនេះផងដែរ ។ លោក **Mitch McConnell** ព្រឹទ្ធសភាអាមេរិចក៏បានចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍រិះគន់យ៉ាងខ្លាំងចំពោះសកម្មភាពនេះ និងថា មិនអាចទទួលយកបាន ហើយស្នើឱ្យមានទណ្ឌកម្មជាច្រើនប្រការរួមទាំងការមិនផ្តល់ទិដ្ឋាការអាមេរិចផងដែរ ។
- **កុម្ភៈ ៦** : ព្រះមហាវីរក្សត្រធ្វើការរិះគន់ការលើកអភ័យឯកសិទ្ធិតំណាងរាស្ត្របក្សជំទាស់ទាំងបីរូបនៅថ្ងៃ៣កុម្ភៈ ២០០៥។
- **កុម្ភៈ ៧** : លោក **Peter Leuprecth** តំណាងពិសេសលោកអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិអំពាវនាវចំពោះរដ្ឋសភាកម្ពុជាឱ្យផ្តល់អភ័យឯកសិទ្ធិសភាដល់តំណាងរាស្ត្រទាំងបីរូបនោះវិញ ពិសេសឱ្យធ្វើការដោះលែងឯកឧត្តម Cam cnn ជាបន្ទាន់ និង គ្មានលក្ខខណ្ឌ ។ សម្ព័ន្ធអង្គការសង្គមស៊ីវិល ក៏បានធ្វើការអំពាវនាវឱ្យលើកលែងការចោទប្រកាន់អ្នកតំណាងរាស្ត្ររូបនេះនៅក្រៅឃុំផងដែរ។

គណៈកម្មការនិពន្ធ

1- KI bBaa TRbkSap I eyab I
2- cn darT RbFansRmbsRm I
Btman ngkarpSay
3- dav Gansan mRnIsRmbsRm I
karnBn ngRBtbRt
4- rs ravI smaCk
5- ekog Bsd smaCk
6- Etm part smaCk
7- bg eb0t smaCk

អាសយដ្ឋាន

pHe I x 138 pv 122 sgat Tk I k1
xN T I eKak raCFanPeB j kmCa
RbGbsbRt 1145
TrsB 023 884 150
Trsar 023 883 750
Gem I comfrel@online.com.kh
eKhTBr www.comfrel.org

KNPaBRbCaFbetyü

បញ្ញវន្តជាច្រើនបានបង្ហាញថា ការបង្កើតលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យគឺជាបញ្ហាមួយ ប៉ុន្តែការពង្រឹងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនោះគឺជាបញ្ហាមួយផ្សេងទៀតទាំងស្រុង។ បណ្ដាអ្នកកែទម្រង់ទាំងឡាយតែងបានសង្កត់ធ្ងន់លើតម្រូវការពេលវេលា ដើម្បីពង្រឹងស្ថាប័នរដ្ឋ បង្កើតបញ្ញត្តិ និងនីតិវិធីដើម្បីឱ្យមានតម្លាភាព និងនីតិរដ្ឋ ដែលកាន់តែប្រសើរឡើង បង្កើតនិងធ្វើឱ្យប្រសើរនូវគណបក្សនយោបាយ និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ហើយត្រូវស្ថាបនាទំនាក់ទំនងការងារដែលមានប្រសិទ្ធភាពរវាងអង្គនីតិប្រតិបត្តិ និងនីតិបញ្ញត្តិ។

រដ្ឋាភិបាលប្រជាធិបតេយ្យត្រូវប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាសង្គម និងសេដ្ឋកិច្ច ដែលអាចធ្លាក់ចុះ ហើយត្រូវការសមត្ថភាពដឹកនាំរដ្ឋគណនេយ្យភាព និងភាពជាអ្នកតំណាងដើម្បីសម្រេចឱ្យបានអភិបាលកិច្ចរឹងមាំមួយ។ ទីភ្នាក់ងារម្ចាស់ជំនួយ និងស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិបានបង្កើតបញ្ជីគោលដៅយ៉ាងវែង ដែលត្រូវសម្រេចឱ្យបានតាំងពីការពង្រឹងរដ្ឋបាលមូលដ្ឋាន រហូតដល់ការបង្កើតវិធីសាស្ត្រ ដែលកាន់តែមានតម្លាភាពឡើងក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាគតិយុត្តិនានា ។

និយាយអំពីប្រជាធិបតេយ្យដែលល្អប្រសើរ ទាមទារឱ្យមានការយល់អំពីលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជាមុនសិន។ នៅកម្រិតអប្បបរមាបំផុត **លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ** ត្រូវមាន :

- **ការបោះឆ្នោតជាសកលពីប្រជាជនពេញវ័យ**
- **ដំណើរការបោះឆ្នោតដោយសេរី យុត្តិធម៌ និងមានការប្រកួតប្រជែងជាទៀងទាត់**
- **មានគណបក្សនយោបាយលើសពីមួយ**
- **ការទទួលព័ត៌មានពីច្រើនប្រភពផ្សេងគ្នា។**

ប្រសិនបើការបោះឆ្នោតប្រាកដជាមានអត្ថន័យសេរី និងយុត្តិធម៌នោះ ត្រូវតែមានសេរីភាពនយោបាយ និងសេរីភាពពលរដ្ឋថែមទៀត ក្រៅពីការបោះឆ្នោត ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យប្រជាពលរដ្ឋអាចជម្រុញ និងរៀបចំផលប្រយោជន៍ និងជំនឿនយោបាយរបស់ខ្លួនបាន។ នៅពេលប្រទេសមួយសម្រេចបទដ្ឋានជាមូលដ្ឋាននេះ ហើយការវិភាគពិសោធន៍បន្ថែមត្រូវតែចោទសួរថា តើប្រទេសនោះសម្រេចបានគោលដៅសំខាន់ទាំងបី ដែលមានដូចជា សេរីភាពពលរដ្ឋ និងនយោបាយអធិបតេយ្យ ភាពប្រជាពលរដ្ឋ និងសមភាពនយោបាយ ហើយព្រមទាំងបទដ្ឋានទូលំទូលាយផ្សេងទៀតនៃអភិបាលកិច្ច ដូចជា តម្លាភាព និត្យានុកូលភាព និងបញ្ញត្តិប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ។

ចំណែកឯប្រជាធិបតេយ្យដែលល្អ (Good democracy) ជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលធានាឱ្យប្រជាពលរដ្ឋមានសេរីភាព សមភាពផ្នែកនយោបាយ និងការត្រួតពិនិត្យបរិបូរណ៍ល្មមទៅលើនយោបាយសាធារណៈ និងអ្នកបង្កើតនយោបាយទាំងនោះតាមរយៈដំណើរការប្រកបដោយនិត្យានុកូលភាព និងធម្មានុរូបនៃបណ្ដាស្ថាប័ន។ យ៉ាងដូច្នេះ នឹងបំពេញបានយ៉ាងប្រសើរនូវសេចក្ដីពឹងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើបញ្ហាអភិបាលកិច្ច ហើយអនុញ្ញាតឱ្យប្រជាពលរដ្ឋ សមាគម និងសហគមន៍ទាំងមូលមានសេរីភាពទូលំទូលាយ និងសមភាពនយោបាយ ហើយថែមទាំង ផ្ដល់នូវបរិយាកាសមួយដែលពលរដ្ឋទាំងមូលអាចធ្វើការវិនិច្ឆ័យ សកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល តាមរយៈយន្តការបោះឆ្នោតជាដើម ទន្ទឹមគ្នានឹងបណ្ដាស្ថាប័ន និងមន្ត្រីសាធារណៈត្រួតពិនិត្យគ្នាទៅវិញទៅមកតាមបែបគតិយុត្ត និងមានធម្មនុញ្ញភាពផងដែរ។

ដូច្នេះការវាយតម្លៃគុណភាពប្រជាធិបតេយ្យជាការចាំបាច់។ ការវាយតម្លៃជាគុណភាពនោះត្រូវធ្វើយ៉ាងដូចម្ដេច ដើម្បីឱ្យមានសារៈសំខាន់ចំពោះអ្នកកែទម្រង់នយោបាយ សកម្មជនសង្គមស៊ីវិល ម្ចាស់ជំនួយអន្តរជាតិ និងចំពោះអ្នកទាំងឡាយណាដែលចង់បានវិធីអនុវត្តជាក់ស្ដែង ដើម្បីធ្វើឱ្យលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យកាន់តែប្រសើរឡើង។

រង្វាស់ជាក់លាក់ចំនួន ៨ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីធ្វើការវាយតម្លៃគុណភាពនៃប្រជាធិបតេយ្យ រួមមាន : **សេរីភាព** (freedom) **នីតិរដ្ឋ** (rule of law) **គណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្ដោយ** (vertical accountability) **ការឆ្លើយតប** (responsiveness) **សមភាព** (equality) **ការចូលរួម** (participation) **ការប្រកួតប្រជែង** (competition) **និង** **គណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹង** (horizontal accountability)។

ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងរយៈពេលតែមួយគេអាចធ្វើការជ្រើសរើសបានតែរង្វាស់មួយចំនួនក្នុងចំណោមរង្វាស់ទាំងអស់ខាងលើនេះប៉ុណ្ណោះ ដោយសារគេមិនអាចសម្រេចបានជា

អតិបរមានូវរង្វាស់ទាំងនេះជាមួយគ្នាតែម្តងបាន។

រង្វាស់នីមួយៗនេះអាចខុសៗគ្នាទៅតាមទម្រង់នៃការបង្ហាញបែបស្ថាប័ន និងកម្រិតនៃការអភិវឌ្ឍន៍ ។ ម្យ៉ាងគ្មានវិធីសាស្ត្រជាក់លាក់ណាមួយ ដែលធ្វើឱ្យគម្រោងការមួយនៃគុណភាពប្រជាធិបតេយ្យមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវ និង ពិតប្រាកដសម្រាប់គ្រប់សង្គមនោះទេ។

1-nItrd ¬Rule of law¦

តាមគោលការណ៍នីតិរដ្ឋ គ្រប់ប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ស្មើភាពគ្នានៅចំពោះមុខច្បាប់ ដែលត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងយុត្តិធម៌ និងស្ថិតស្ថេរ តាមរយៈប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យមួយ ហើយច្បាប់ទាំងនោះត្រូវតែច្បាស់លាស់ ត្រូវបានយល់ដឹងជាសាធារណៈ មានលក្ខណៈសកល ស្ថិរភាព និងមិនប្រតិសកម្ម។ លើសពីនេះ អ្វីដែលធ្វើឱ្យនីតិរដ្ឋមានលក្ខណៈប្រជាធិបតេយ្យគឺថា ប្រព័ន្ធតុលាការត្រូវការពារសិទ្ធិនយោបាយ និងដំណើរការប្រជាធិបតេយ្យ លើកស្ទួយសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងជម្រុញការអនុវត្តន៍អំណាចភ្នាក់ងារសាធារណៈឱ្យមានគណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្តោយ ដែលធានានូវនីត្យានុកូលភាព និងភាពសមស្របនៃសកម្មភាពផ្លូវរដ្ឋនានា ។

នីតិរដ្ឋ គឺជាមូលដ្ឋានដែលគ្រប់រង្វាស់ផ្សេងទៀតនៃគុណភាពប្រជាធិបតេយ្យពឹងអាស្រ័យលើ។ ជាការពិត មានប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យមិនសេរី (**illiberal democracies**) ជាច្រើនសិបក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ដែលមានរៀបចំទាំងការបោះឆ្នោតមានការប្រកួតប្រជែង និងការចូលរួមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ប៉ុន្តែជាមួយនឹងការមិនគោរពច្បាប់ និងការរំលោភអំណាច ។

នីតិរដ្ឋទន់ខ្សោយមួយមានន័យថា ការចូលរួមពីក្រុមជនក្រីក្រ និងភាគតិចត្រូវបានទទួលការគាបសង្កត់ សេរីភាពបុគ្គលមិនត្រូវបានធានា ក្រុមប្រជាពលរដ្ឋជាច្រើនគ្មានលទ្ធភាពរៀបចំការតស៊ូមតិ អ្នកមានធនធាន និងរាប់អានគ្នា (ខ្សែស្រឡាយ) ត្រូវបានផ្តល់ការបំពេញចិត្តហួសហេតុ អំពើពុករលួយ និងការរំលោភអំណាចចេះតែរីករាលដាល ការប្រកួតប្រជែងខាងនយោបាយមិនយុត្តិធម៌ ម្ចាស់សន្លឹកឆ្នោតពិបាកធ្វើឱ្យអ្នកដឹកនាំមានការទទួលខុសត្រូវ ហើយការឆ្លើយតបតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យត្រូវបានធ្វើឱ្យខ្សោយយ៉ាងខ្លាំង។

បណ្តាលក្ខខណ្ឌសំខាន់បំផុតដើម្បីជួយដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ការគ្រប់គ្រងតាមច្បាប់ គឺការសាយភាយនូវតម្លៃបែបប្រជាធិបតេយ្យ និងសេរីឱ្យដល់ទាំងប្រជាពលរដ្ឋ និងវរជនជាមួយនឹងមធ្យោបាយសេដ្ឋកិច្ច និងស្ថាប័នគ្រប់គ្រាន់។ លក្ខខណ្ឌទាំងនេះមិនដូចគ្នាជាទូទៅនៅតាមប្រទេសនានាឡើយ ហើយមានលក្ខណៈពិបាកនឹងបង្កើតឡើងពីបាតដៃទទេ ដូច្នេះវិធីសាស្ត្រប្រសើរបំផុតជាបឋមគឺត្រូវស្ថាបនាជាបណ្តើរៗនូវ ឯករាជ្យភាព សមត្ថភាព និងអំណាចនៃអង្គតុលាការ។ ប៉ុន្តែការស្រាវជ្រាវបានបញ្ជាក់ថាគ្មានបរិមាណលុយ និងការបណ្តុះបណ្តាលនឹងគ្រប់គ្រាន់ឡើយ លុះណាតែថ្នាក់ដឹកនាំប្រជាធិបតេយ្យបង្ហាញពីឆន្ទៈនយោបាយ និងការកំហិតខ្លួនឯងដោយសមស្រប។ ដូច្នេះ ផ្ទុយទៅវិញ វាទាមទារឱ្យសង្គមស៊ីវិលមួយ ដែលរួមផ្គុំគ្នា និងយល់ដឹងគ្រប់គ្រាន់ ព្រមទាំងបរិក្ខារគ្រប់គ្រាន់ នៃការគ្រប់គ្រងតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យដែលអាចឱ្យអ្នកបោះឆ្នោតទម្លាក់មន្ត្រីសាធារណៈដែលរាំងស្ទះដល់ការកែទម្រង់។

2- karcUlrYm ¬Participation¦

គ្មានរបបសង្គមណាមួយអាចមានលក្ខណៈប្រជាធិបតេយ្យបានឡើយ លុះណាតែរបបនោះផ្តល់ឱ្យប្រជាពលរដ្ឋពេញវ័យរបស់ខ្លួននូវសិទ្ធិស្របច្បាប់ជាផ្លូវការនៃការចូលរួមនយោបាយ រួមទាំងសិទ្ធិបោះឆ្នោត។ ប៉ុន្តែលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យល្អ ត្រូវធានាឱ្យបានថា ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់គ្នាមានលទ្ធភាពប្រើប្រាស់សិទ្ធិស្របច្បាប់ទាំងនេះ ដើម្បីធ្វើឱ្យមានឥទ្ធិពលដល់ដំណើរការសម្រេចចិត្ត ដូចជាការបោះឆ្នោត ការរៀបចំរួមប្រជុំ តវ៉ាជំទាស់ និងបញ្ចុះបញ្ចូលដើម្បីអត្ថប្រយោជន៍របស់ពួកគេ។

គុណភាពប្រជាធិបតេយ្យនឹងមានកម្រិតខ្ពស់នៅពេលមានការចូលរួមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋបានទូលំទូលាយ មិនត្រឹមតែតាមរយៈការបោះឆ្នោត ប៉ុន្តែថែមទាំងចូលរួមក្នុងគណបក្សនយោបាយ អង្គការសង្គមស៊ីវិលនៅក្នុងការពិភាក្សាបញ្ហានយោបាយសាធារណៈ ក្នុងការទាមទារឱ្យមានគណនេយ្យភាពពីសំណាក់តំណាងជាប់ឆ្នោត ក្នុងការត្រួតពិនិត្យសកម្មភាពមន្ត្រីសាធារណៈ និងក្នុងការរួមចំណែកដោយផ្ទាល់នឹងបញ្ហាសាធារណៈនៅមូលដ្ឋាន។ យ៉ាងណាក៏ដោយ ទោះបីសិទ្ធិចូលរួមដោយស្របច្បាប់របស់ប្រជាពលរដ្ឋត្រូវបានផ្តល់ឱ្យក៏ដោយ អសមភាពធនធាននយោបាយអាចបង្កជាការលំបាកដល់ការអនុវត្តសិទ្ធិទាំងនោះ។

ដូច្នេះលក្ខខណ្ឌជាមូលដ្ឋានដើម្បីឱ្យមានការចូលរួមទូលំទូលាយនៅក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យល្អ គឺការពង្រីកឱ្យបានទូលាយនូវការអប់រំជាមូលដ្ឋាន រួមជាមួយនឹងចំណេះដឹងបន្ថែមអំពីរដ្ឋាភិបាល និងការងារសាធារណៈ។ កត្តាជាលក្ខខណ្ឌជំនួយសំខាន់ដែរនោះគឺវប្បធម៌នយោបាយ ដែលផ្តល់តម្លៃដល់ការចូលរួមដោយស្មើគ្នា និងដោយកិត្តិយសរបស់គ្រប់ប្រជាពលរដ្ឋ។ លក្ខខណ្ឌនេះ

តម្រូវឱ្យមានការអធ្យាស្រ័យគ្នាចំពោះភាពខុសគ្នារវាងនយោបាយ និងសង្គម ។

3- karRbktRbECg ¬Competition¦

ដើម្បីឱ្យមានលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យប្រព័ន្ធនយោបាយមួយត្រូវតែមានការប្រកួតប្រជែងក្នុងការបោះឆ្នោតដោយសេរី យុត្តិធម៌និងទៀងទាត់រវាងគណបក្សនយោបាយផ្សេងៗគ្នា។ ហើយដោយផ្អែកលើប្រភេទនៃប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត ប្រទេសប្រកាន់ប្រជាធិបតេយ្យនានាអាចមានជម្រើសតិចឬច្រើនក្នុងការសម្រេចចិត្តតាមការបោះឆ្នោតផងដែរ។ ពិតប្រាកដណាស់ ការប្រកួតប្រជែងបោះឆ្នោតក៏អាស្រ័យលើភាពយុត្តិធម៌ក្នុងការទទួលបានព័ត៌មាន ការគ្រប់គ្រងបណ្ដាញព័ត៌មានច្រើនប្រភេទផ្សេងៗគ្នា ការបែងចែកធនធានសេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុងសង្គម និងការជម្រុញនៃសិទ្ធិនយោបាយដោយអង្គតុលាការឯករាជ្យមួយ ។

4- KNenyüPaBtamExSbeNay ¬Vertical accountability¦

គណនេយ្យភាពគឺជាកាតព្វកិច្ចរបស់អ្នកដឹកនាំនយោបាយដែលត្រូវបានប្រជាពលរដ្ឋបោះឆ្នោតឱ្យ ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងការសម្រេចចិត្តនយោបាយ (ជំនួសឱ្យពួកគេ) នៅពេលស្នើដោយអ្នកបោះឆ្នោត ឬស្ថាប័នធម្មនុញ្ញនានា។ Andreas Schedler ស្នើឡើងថា គណនេយ្យភាពមានលក្ខណៈសំខាន់ ៣ គឺ : ព័ត៌មាន ការវិនិច្ឆ័យ និងទណ្ឌកម្ម (ឬសំណងទូទាត់)។ តាមនិយមន័យនេះបង្ហាញឱ្យឃើញពីរាល់ដំណាក់កាលដែលប្រជាពលរដ្ឋសិក្សាស្វែងយល់អំពីសកម្មភាពសាធារណៈ ស្ដាប់ឮពីមូលហេតុនៃសកម្មភាពទាំងនោះដែលបង្ហាញដោយអ្នកដឹកនាំ ហើយដូច្នេះអាចធ្វើការសម្រេចចិត្តបានថាតើ នឹងដាក់ទណ្ឌកម្ម ឬផ្ដល់ការលើកទឹកចិត្តដល់ទង្វើថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ខ្លួន (ឬមួយបោះឆ្នោតទម្លាក់ ឬមួយបន្តការគាំទ្រឱ្យអ្នកទាំងនោះបន្តការងារតទៅទៀត)។

ខាងលើនេះគឺជា**គណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្ដោយ** ពីព្រោះវាជាដំណើរការពីក្រោមទៅលើ ពីប្រជាពលរដ្ឋទៅថ្នាក់ដឹកនាំ។ ហើយលោក **Philippe C. Schmitter** កត់សម្គាល់ឃើញថា នៅប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យ អ្នកតំណាងមានតួនាទីសម្របសម្រួលសំខាន់នៅក្នុងទំនាក់ទំនងគណនេយ្យភាពរវាងប្រជាពលរដ្ឋ និងថ្នាក់ដឹកនាំ។ ការប្រកួតប្រជែង និងការចូលរួមនយោបាយ គឺជាលក្ខខណ្ឌសំខាន់នៃគណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្ដោយនេះ ។

5- KNenyüPaBtamExSTTg ¬Horizontal accountability¦

គុណភាពប្រជាធិបតេយ្យ ក៏តម្រូវឱ្យមន្ត្រីកាន់តំណែងសាធារណៈ ប្រកាន់អាកប្បកិរិយាសមស្របត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ដោយឆ្លើយតបផ្ទុយ ឬស្របមិនត្រឹមតែចំពោះអ្នកបោះឆ្នោត ប៉ុន្តែថែមទាំងចំពោះមន្ត្រីសាធារណៈ និងស្ថាប័នរដ្ឋដែលមានសមត្ថកិច្ចស្របច្បាប់ក្នុងការងារត្រួតពិនិត្យ ។ គណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹងមានន័យថា មន្ត្រី ឬភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាលធ្វើការឆ្លើយតប និងទទួលខុសត្រូវចំពោះមន្ត្រី និងស្ថាប័នរដ្ឋផ្សេងទៀត មិនត្រឹមតែតាមទំនាក់ទំនង ***"បញ្ជាហើយគោរពតាម"*** ប៉ុណ្ណោះឡើយ ។ ឧទាហរណ៍ បណ្ដាស្ថាប័នដែលមានគណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹងអាចមានរួមបញ្ចូលសមាជិកគណបក្សប្រឆាំងក្នុងផ្នែកនីតិកម្ម គណៈកម្មាធិការ ស៊ើបអង្កេតច្បាស់លាស់ ស្ថាប័នតុលាការ ទីភ្នាក់ងារសវនកម្ម គណៈកម្មការប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ធនាគារកណ្ដាល អាជ្ញាធរ បោះឆ្នោតឯករាជ្យ ឬស្ថាប័នណាផ្សេងទៀត ដែលមានបេសកកម្មកំហិតអំណាចរបស់អ្នកដឹកនាំ ។

សារៈសំខាន់នៃគណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹងអាស្រ័យជាចម្បងលើប្រព័ន្ធតតិយុត្តិ ដែលផ្ដល់នូវប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យ និងតុល្យភាពអំណាច (**Checks and balances**) ពីសំណាក់ស្ថាប័នសាធារណៈផ្សេងទៀត ដែលឯករាជ្យពីរដ្ឋាភិបាល ។

6- esrIPaB ¬Freedom¦

សេរីភាពនេះមានបីប្រភេទគឺ សេរីភាពពលរដ្ឋនយោបាយ

និងសង្គម (ឬសេដ្ឋកិច្ចសង្គម)។ សិទ្ធិនយោបាយរួមមាន សិទ្ធិបោះឆ្នោត សិទ្ធិឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ធ្វើយុទ្ធនាការនិង រៀបចំគណបក្សនយោបាយ។ សិទ្ធិទាំងនេះជម្រុញឱ្យមានការចូលរួមផ្នែកនយោបាយ និងការប្រកួតប្រជែងដែលឈានទៅ មានគណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្ដោយ។

ដើម្បីធានាសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយទាមទារឱ្យមានលក្ខខណ្ឌស្ថាប័នជាច្រើន ដែលមានយុត្តិធម៌ និងគណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹង ដោយគោរពគោលការណ៍ចូលរួមប្រកួតប្រជែង និងគណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹង។ បញ្ហាស្ថាប័នសំខាន់ជាងគេមួយក្នុងចំណោមនេះគឺអង្គការតុលាការមួយដែលឯករាជ្យមានសមត្ថភាព និងមានអំណាចគ្រប់គ្រាន់តាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញជាមួយនឹងប្រព័ន្ធគតិយុត្តិទូលំទូលាយ ដែលធានានូវនីតិរដ្ឋ។ ហើយចុងក្រោយគឺប្រជាពលរដ្ឋខ្លួនឯងតែម្ដង ដែលត្រូវរៀបចំក្នុងរង្វង់ជាសង្គមស៊ីវិល សហគមន៍ ដោយមានជំនួយ ពីប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានជាដើម ជាអ្នកត្រូវការពារសិទ្ធិសេរីភាព និងបូរណភាពរបស់ខ្លួននៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតម្ដងៗ។

7- SmPaB ¬Equality¦

ប្រជាធិបតេយ្យដែលល្អត្រូវធានាឱ្យបានថា គ្រប់ប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិដូចគ្នា និងទទួលបានការការពារតាមផ្លូវច្បាប់ ហើយក៏ត្រូវទទួលបានយុត្តិធម៌ និងអំណាចដោយសមហេតុផល។ ជាទូទៅលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យមិនផ្ដោតលើការតម្រូវឱ្យមានសំណុំគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចសង្គមពិតជាក់ស្ដែងជានិច្ចនោះទេ ប៉ុន្តែវាធ្វើការតម្រូវឱ្យមានសមភាពនយោបាយមួយ។

តាមលក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រ គន្លឹះក្នុងការជម្រុញវិធានការលើកស្ទួយសមភាពនេះគឺ ក្រុម ឬបក្សឯករាជ្យដែលតំណាងឱ្យក្រុមជនថ្នាក់ទាប។ ដោយឡែកសហជីពជំនួញដែលមានកម្លាំងខ្លាំង និងរួមផ្គុំគ្នាដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ ក្នុងការទាមទារឱ្យមានទទួលស្គាល់សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមជាច្រើន។ ប៉ុន្តែវាជាប្រការសំខាន់ដែលប្រព័ន្ធច្បាប់ត្រូវការពារសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយរបស់ក្រុមជនងាយរងគ្រោះ និងនៅថ្នាក់ក្រោម ដើម្បីមានលទ្ធភាពរៀបចំរួមផ្គុំ តវ៉ាជំទាស់ តស៊ូមតិ ធ្វើយុទ្ធនាការ និងបោះឆ្នោត។

8- karepIytb ¬Responsiveness¦

ចំណុចនេះមានលក្ខណៈស្រដៀងទៅនឹងគណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្ដោយ ដែលផ្អែកជាសំខាន់លើការចូលរួម និងការប្រកួតប្រជែង។ លោក **Bingham Powell, Jr.** មានប្រសាសន៍ថា "រដ្ឋាភិបាលប្រជាធិបតេយ្យមានលក្ខណៈឆ្លើយតបនៅពេលអភិក្រមប្រជាធិបតេយ្យធ្វើឱ្យរដ្ឋាភិបាលបង្កើត និងអនុវត្តគោលនយោបាយដែលប្រជាពលរដ្ឋចង់បាន។ លោក **Powell** យល់ថា មានទំនាក់ទំនងនៅក្នុងខ្សែសង្វាក់នៃភាពឆ្លើយតបបែបប្រជាធិបតេយ្យ ៖ ទីមួយគឺ ជម្រើសទាំងឡាយត្រូវបានរៀបជារចនាសម្ព័ន្ធតាមវិធីដែលចម្រាញ់ចេញពីចំណង់លើគោលនយោបាយច្រើនប្រភេទ ឱ្យទៅជាជម្រើសគោលនយោបាយជាតិដែលមានភាពរលូន ហើយកើតចេញពីគណបក្សនយោបាយដែលប្រកួតប្រជែងគ្នា។ ទីពីរគឺ ចំណង់បោះឆ្នោតរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលរួមផ្គុំគ្នា ហើយបង្កើតបានជារដ្ឋាភិបាល ដែលនឹងជាអ្នកបង្កើតគោលនយោបាយ។ ទីបី បន្ទាប់មក មន្ត្រីជាប់ឆ្នោត និងអ្នកដែលខ្លួនតែងតាំងធ្វើការបកស្រាយ ជំហរគោលនយោបាយ និងការប្ដេជ្ញាចិត្តទៅជាលទ្ធផលចេញពីគោលនយោបាយ។

លក្ខខណ្ឌនានាដែលធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវ "ការឆ្លើយតប" នេះគឺសង្គមស៊ីវិលដែលមាំមួន និងប្រព័ន្ធបក្សនយោបាយដែលមានដំណើរការ។ លក្ខខណ្ឌសំខាន់ផងដែរនោះគឺរដ្ឋាភិបាលដែលមានលទ្ធភាពប្រែក្លាយចំណង់ពេញចិត្តផ្សេងៗគ្នា ឱ្យទៅជាគោលនយោបាយ និងកម្មវិធី។ ការងារនេះទាមទារនូវការិយាធិបតេយ្យសាធារណៈដែលមានជំនាញ និងស្មោះត្រង់។ ហើយគណនេយ្យភាពតាមខ្សែទទឹង ដែលខ្លាំងមួយ ក៏ជាជំនួយដល់បញ្ហានេះផងដែរ។

នៅពេលមិនមានការសម្រួល និងការពារឱ្យបានទូលំទូលាយនូវសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយប្រជាពលរដ្ឋជាច្រើននឹងមិនមានលទ្ធភាពចូលរួមក្នុងដំណើរការនយោបាយទាំងនៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតនិងការងារផ្សេងៗទៀត។ ហើយប្រសិនបើមិនមានការបោះឆ្នោតដោយយុត្តិធម៌ និងរលូនទេនោះ គណនេយ្យភាពតាមខ្សែបណ្ដោយអាចនឹងធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំង។ ដូច្នេះ វាតម្រូវមិនត្រឹមតែឱ្យមានការបង្ការការលួចបន្លំអំពើហិង្សា និងការគំរាមកំហែងដល់អ្នកបោះឆ្នោត បេក្ខជន និង គណបក្សនយោបាយកុំឱ្យកើតមាននៅក្នុងការបោះឆ្នោតប៉ុណ្ណោះទេ តែថែមទាំងបង្ការការបន្ថយសិទ្ធិពាក់ព័ន្ធការបោះឆ្នោតផ្សេងទៀត ដូចជាសិទ្ធិមានសមភាពក្នុងការទទួលបានហិរញ្ញវត្ថុនយោបាយ និងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ។

ទោះបីយ៉ាងណា ជាការពិតគេនៅតែយល់ឃើញតាមការវិវត្តន៍ជាប្រវត្តិសាស្ត្រជាយូរមកនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យបង្ហាញថា ប្រសិនបើប្រជាពលរដ្ឋប្រមូលផ្ដុំគ្នាយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពនោះការប្រាថ្នាឱ្យមានគុណភាពប្រជាធិបតេយ្យកម្រិតខ្ពស់មួយអាចនឹងសម្រេចបានជាបណ្ដើរៗមិនខាន។

សិទ្ធិបញ្ចេញមតិ គឺជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃ លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ

ក្រុមបាតុករបិទមាត់តំណាងការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិបញ្ចេញមតិ